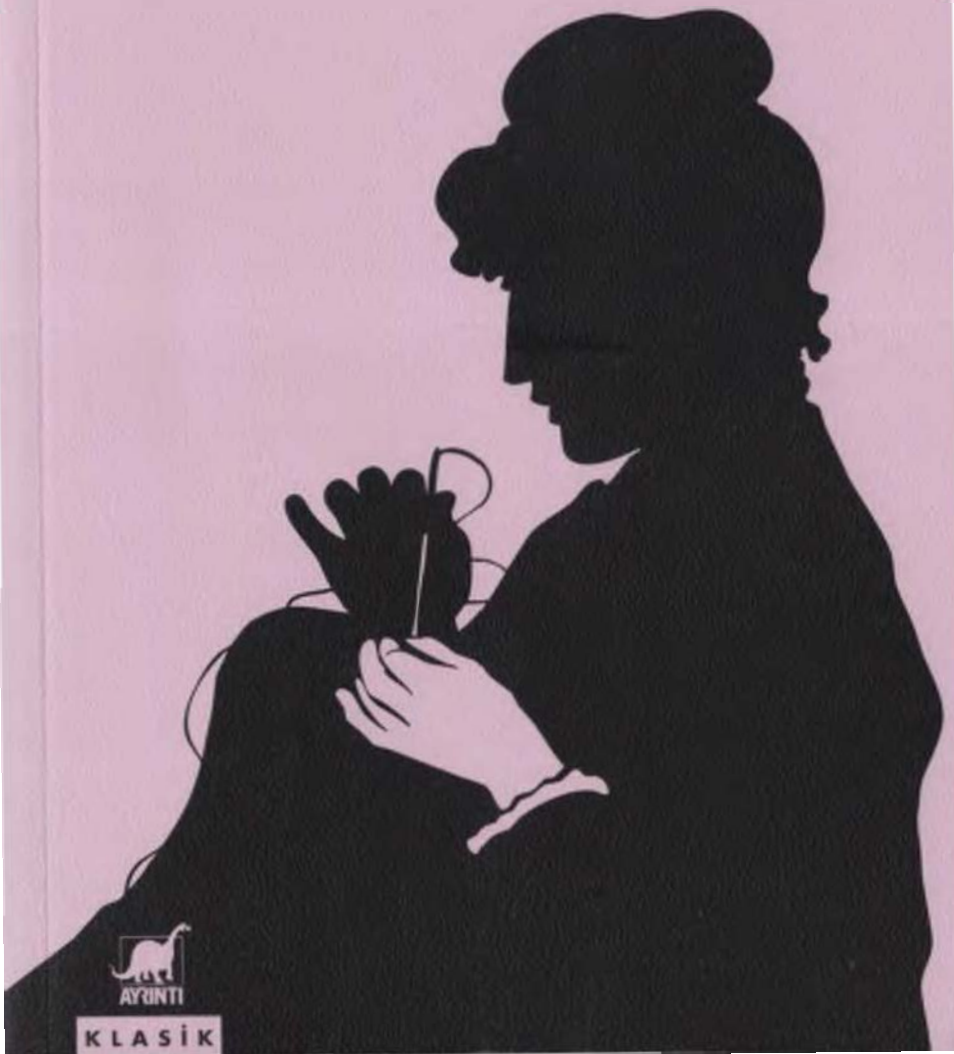
LORCA

yerma

İspanyolca aslından çeviren: Selahattin Yıldırım

AYRINTI

KLASİK

ayrıntı: 1132 / klasik dizisi: 30

yerma / federico garcía lorca

orjinal adı / yerma

İspanyolca aslından çeviren / selahattin yıldırım

sunuş / selahattin yıldırım

sonsöz / selahattin yıldırım

yayına hazırlayan / derviş aydın akkoç

son okuma / ahmet batmaz

bu kitabın türkçe yayın hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / esin tapan yetiş

baskı: kayhan matbaacılık san. ve tic. ltd. şti.
merkez efendi mah. fazılpaşa cad. no: 8/2
topkapı/istanbul tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

birinci basım aralık, 2017 / baskı adedi 2000

isbn 978-605-314-240-9 / sertifika no.: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu - istanbul
tel.: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari

federico garcía lorca

İspanyol edebiyatının en büyük şair ve oyun yazarlarından olan Federico Garcia Lorca 5 Haziran 1898'de İspanya'nın Endülüs bölgesinde bulunan Granada şehri yakınındaki Fuente Vaqueras yöresinde doğmuştur. Annesi Vicenta Lorca Romero bir öğretmen; babası Federico Garcia Rodrigez ise varlıklı bir çiftçidir. Lorca'nın çocukluğu doğayla iç içe olan Fuente Vaqueras ve Asquerosa'da geçer. Lorca'nın ailesi 1909 yılında Granada'ya yerleşir. Lorca 1915'te Universidad de Granada'da yükseköğrenime başlar; bu dönem onun İspanyol entelektüelleriyle yoğun temaslar kurduğu bir dönemidir. 1916 yılından itibaren seri ve yaratıcı bir şekilde yazma edimine yönelir, düzyazıları yayımlanır. Lorca 1919'da Madrid'e gider. Dönemin kültür merkezi olan bu kent Lorca'nın hayatında bir dönüm noktası olur. Kısa süren hayatına pek çok şiir kitabı, tiyatro metni sığdıran Lorca henüz 38 yaşındayken, 1936'da Faşist Franco milisleri tarafından kurşuna dizilir.

selahattin yıldırım

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1967 yılında mezun oldu. 1967-1970 yılları arasında Londra ve Paris'te dil ve edebiyat eğitimi aldı. 12 Mart 1971 askeri rejimi sırasında Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde avukatlık yaptı. 1973-2010 yılları arasında Türkiye'de ve dünyada kentsel siyaset, yerel yönetim, belediyeler arası işbirliği ve dayanışma alanlarında düşünsel ve pratik çalışmalarda bulundu. Marmara Belediyeler Birliği, Türkiye Belediyeler Birliği ve Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı'nda kurucu genel sekreterlik görevlerini üstlendi. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi kurucu üyeliğini yaptı. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Bu arada Madrid'de İspanyolca ve Roma'da İtalyanca eğitimi aldı. 2001-2004 arasında Dünya Sosyal Formu'nda Yerel Yönetimlerin temsilciliğini yaptı. 2010 yılında Birleşmiş Milletler - Habitat Özel Büyükelçiliği görevine seçildi. Türkiye'de ve dünyada yayınlanmış, siyaset düşüncesi, yerel yönetim ve demokrasi, kentsel adalet, belediyecilik ve büyük kent yönetimi, insan hakları ve kentsel haklar ve uluslararası yerel yönetim hareketi konularında eserleri bulunmaktadır. Ayrıca A. Gramsci, H. Lefebvre, P.P. Pasolini, Mahmut Derviş, G. Mistral, J. Cortazar, C. Vallejo, F. Pesoa, F.G. Lorca, L. Brunuel, La Fontaine, R. Char gibi yazar ve sanatçılar üzerine araştırma ve çevirileri vardır.

içindekiler

sunuş

lorca'nın hayatı ve eserleri üstüne / selahattin yıldırım 9

lorca üzerine yorumlar.....35

yerma

kişiler.....42

birinci perde

birinci sahne.....43

ikinci sahne.....52

ikinci perde

birinci sahne.....63

ikinci sahne.....72

üçüncü perde

birinci sahne.....84

ikinci sahne.....92

sonsöz

YERMA üstüne / selahattin yıldırım 104

kaynakça.....121

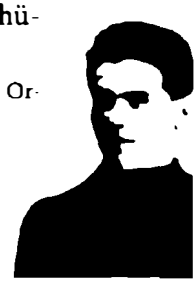
selahattin yıldırım

lorca'nın hayatı ve eserleri üstüne[1]

Federico García Lorca 20. yüzyılın en özgün sanatçılarından biridir. Daha şimdiden modern klasikler arasına girmiş büyük bir şair ve oyun yazarı olmasının yanı sıra, müzik, resim, folklor, sinema, mitoloji gibi değişik alanlardaki ustalığıyla da bilinen bir kişiliktir.

Lorca farklı kültürel kaynakları birbiri içinde ustaca eriten bir yazardır. Yerel ile evrenseli, soyutla somutu bağdaştırır. Sahici bir estetik yaratmayı, bireysel ve toplumsal acı üzerine eşzamanlı eğilmeyi, gerçeklere ulaşabilmek için araçsal akıldan ve bilgiççe zekâ oyunlarından uzak durmayı, deruni olana, yani bilinçdışına da odaklanmayı, sanatçı olarak özellikle şu üç sesi (doğa-ölüm, aşk, sanat) sürekli duyabilmeyi, insani varoluşun "kökenindeki acı"yı araştırmayı ve "imkânsızın" peşinde olmayı kendine temel alan bir eser sahibidir Lorca.

Bu eser duyarlı, hassas, heyecan verici, zaman zaman büyüleyici ve gizemli, lirik, kimi zamansa ağıtsal ve hü-

1. Bu kitabın hazırlanmasında desteğini gördüğüm Akın Evren ve Orhan Alkaya'ya teşekkür ederim. (Selahattin Yıldırım)

zünlü, müzikal, sezgisel ve esrarlı bir parlaklığı bulunan ve insan hayatının en derin ve en yüksek anlarının tümünü birkaç satır içinde özetleyebilen niteliklerle donatılmıştır. Lorca'da gerçek bir duende'nin –müthiş bir sanatsal enerjinin– bulunduğu konusunda, onu tanıyanlar ve onun üzerine düşünen ve yazanlar neredeyse hemfikirdirler.

Lorca aynı zamanda insancıl, sevecen, sempatik, zarif, çekici, "kişiliği eser olan" biridir; özgürlüğü, barışı, adaleti, kardeşliği, dayanışmayı ve elbette hiçbir iktidara boyun eğmemeyi kendisine şiar edinmiş bir aydındır.

20. yüzyılın başlangıç yılları, dünya ölçeğinde kaotik, dağınık ve kavranması güç bir zaman dilimidir. Bu döneme bölgesel savaşlar, emperyalist/sömürgeci yayılmalar, devrimci başkaldırmalar, güçlü sosyal, politik, düşünsel ve eylemsel girişimler, yeni bir entelektüel ve kültürel iklim egemen olmuştur.

İspanya özelinde ise, 1868 Liberal Devrimini izleyen, 1898 "Genç Kuşağı"nın yenilikçiliğe açılışına ve dil de dahil olmak üzere belirli devrimlerin başlatılmasına ve bunları izleyen, eğitim ve kültürün modernleştirilmesi ve yeniden inşasına yönelik somut adımlara öncülük eden 1914 Kuşağı'na tanıklık ediyoruz.

Lorca'nın Çocukluk Yılları

Federico García Lorca 5 Haziran 1898'de İspanya'nın Endülüs bölgesinde yer alan Granada kenti yakınlarındaki Fuente Vaqueras yöresinde dünyaya gelmiştir. Annesi sevecen bir öğretmen olan Vicenta Lorca Romero, babası ise varlıklı bir çiftçi olan Federico García Rodrigez'dir.

Doğa düşkünü olan Lorca'nın çocukluğu Fuente Vaqueras ve Asquerosa'da geçer. Lorca'daki "yeşil"e yönelik tutku daimidir. 1928 yılında yayınlanan *Romancero Gi-*

tana (Çingene Baladları/Romansları) adlı eserinde yeşil sevdasını şöyle dile getirir:

"Verde que te quiero verde"
"Yeşil! Ah nasıl da severim seni yeşil"

1909 yılında Lorca'nın ailesi Granada'ya yerleşir. Bu kentteki *Colegio del Sagrado Corazon*'da öğrenimini sürdüren Lorca aynı dönemde Antonio Segura Mesa'dan büyük ilgi duyduğu müzik dersleri alır. Müzikteki ilk sanatsal ilhamlarını C. Debussy, F. Chopin ve Beethoven'den alır. Ünlü İspanyol besteci Anuel de Falla ile dostluk kurduktan sonra İspanyol folkloru onun "esin perisi" olur. Lorca'nın ilk düzyazı eserleri, "Noctrune", "Ballade" ve "Sonata" gibi müzikal formlardan kaynaklanan eserlerdir.

Granada'da Gençlik Yılları

1915 yılında Universidad de Granada'da yükseköğrenimine başlar. Granada kenti Lorca'nın kişisel, toplumsal, entelektüel ve sanatsal oluşumuna önemli katkılar sunar. Üniversitenin yanı sıra, Cafe Alema-El Rinconcillo gibi genç radikal entelektüellerin, ressam, müzisyen, şair ve sair sanatçıların buluştuğu mekânlar, aile dostu toplumcu akademisyenler bu oluşumun temel öğeleridir.

Lorca, Granada'ya büyük bir muhabbetle bağlıdır. "Bu toprağı seviyorum. Tüm duygularım beni ona bağlıyor" der. O, Granada'da "dişil" bir karakter görür, havasını "çok güzel" bulur. Dağdan inip Elhambra havuzlarında "ölmeye yatan" suyu kristale benzetir, uzun ve unutulmaz günbatımlarına hayranlık duyar. Bu kentin küçük şeylere tutkunluğunu çok beğenir. "Granada duvarlarına tırmanmak istiyorum" der.

Edebiyata Yöneliş

Müzikle içlidışlı bir aile ve çevreden gelen Lorca, müzik dünyasında kariyer yapma tasarılarını kısmen bırakıp yoğun bir biçimde edebiyata yönelir. Bu dönemdeki okumaları arasında, eski Yunan trajedileri (Euripides ve diğerleri), Shakespeare, H. İbsen, Victor Hugo, Maeterlinck, İspanyol klasikleri, 1898 kuşağı yazarları (Machado, Unamuno, Azorin) ve İspanyolcanın modern şairleri (Ruben Dario, J.R.) vardır.

Lorca, 1916 yılından itibaren aralıksız yazmaya başlar. İlk düzyazı eseri *Impresiones y paisajes* (İzlenimler ve Manzaralar) 1918 yılında yayımlanır. Bu eser, Lorca'nın genç yaşlarında, Endülüs, Castilla ve Galicia'ya yaptığı "sanat gezileri"nin izlenimlerini içerir.

Aynı dönemde, *Fantasia simbolica* adlı eseri, Granada'da yayımlanır. Bu dönemde Castilla'yı ve büyük İspanyol şairi Anyonio Machado ile tanıştığı Leon y Baeza'yı ziyaret eder.

Madrid ve "Residencia" günleri

1919 yılı Lorca'nın hayatında yeni bir dönemin habercisidir. 1919'da Madrid'e gider ve dokuz yılını geçireceği Madrid Üniversitesi - Residencia'da Estudiantes'e (Öğrenci Evi) yerleşir.

"İspanyol hümanizminin güçlü kalesi" olarak nitelendirilen bu kurum, yoğun bir entelektüel ve sanatsal ortama sahiptir. Oxford ve Cambridge gibi İngiliz üniversitelerini model alan Öğrenci Evi, her bilim ve sanat dalında eğitim görmenin olanaklarını içeren, konferans salonları, laboratuvarlar, kütüphaneler ve spor alanlarıyla donatılmış bir yerdir.

Dönemin İspanyol bilim insanlarının yanı sıra, A. Einstein, P. Valery, M. Jacob, Madame Curie, Ravel, Le Corbusier gibi birçok önemli bilim ve kültür-sanat insanının konferanslar verdiği, söyleşiler yaptığı bu kurum, *İspanyol 1927 Kuşağı*'nı yaratan ana merkezlerden biridir.

İspanyol düşünce, kültür-sanat ve edebiyat birikimini yeni bir aşamaya taşıyan; 1898 ve 1914 kuşaklarından sonra ortaya çıkan *La generacion de 1927* (1927 Kuşağı), İspanya'yı hızlı bir tempoyla dünyaya açmıştır. Bu kuşak, değişik kültür-sanat alanlarında (edebiyat, resim, heykel, tiyatro, sinema vb) radikal ve yeni bir atılımı simgeliyordu. Bu kuşağın önemli isimleri arasında: F.G. Lorca (şiir, tiyatro), R. Alberi, L. Cernuda, V. Leixandre, P. Salinas, J. Guillen, J.R. Jimenez (şiir); S. Dali (resim) ve L. Bunuel (sinema) sayılabilir.

Lorca, Madrid döneminde ve daha sonra dünya ölçeğinde, kendisi gibi büyük sanatçılar olan L. Bunuel, R. Alberti, S. Dali gibi isimlerle yakın dostluklar kurar, onlarla öğrenci evi çatısını ve ünlü Madrid kafelerini (Cafe Gijon, Cafe Castilla, Cafe del Grado gibi) paylaşır.

Dostluk

"Dostluk" Lorca'nın "olmazsa olmaz"ıdır. Bu kavrama büyük değer atfeder ve onu aşk/sevgi ile eşdeğer tutar. Yakın dostlarına adadığı şiirlerinde bu yaklaşımı açıkça görürüz: 1926 yılında yazdığı "Oda a Salvador Dali"de şöyle der:

"Pero ante todo canto un comun pensamiento...
No es el Arte la luz que nos ciego les ojos.
Es primero el amor, la amistad..."

"Fakat her şeyden önce bir ortak düşünce şarkısı söylerim...
Sanat değildir gözlerimizi kör eden ışık.
O önce aşktır, dostluktur."

Büyük sinemacı dostu Luis Bunuel'e de şöyle seslenir:

"Luis: en el encanto de la madrugada
canta mi amistad siempre floreciada..."

"Luis, şafak vaktinin büyüsünde
Sürekli çiçek açan dostluğumun şarkısını söyle..."

Ünlü kadın oyuncu ve yakın dostu Margarita Xirgu'ya şu şiiri adar:

"Si me voy, te quiero ma's,
Si me queda, igual te quiero.
Tu corazon es mi casa
Y mi corason tu huerto."

"Eğer gidersem daha çok severim seni /
eğer kalırsam yine daha çok
Kalbin evimdir benim
ve kalbim meyve bahçendir senin."

Madrid'de hukuk ve felsefe okuyan Lorca, asıl ilgi alanı olan edebiyat, sanat ve yazarlığa öncelik verir. Bu dönemde Avrupa sanat dünyasında ortaya çıkan Fütürizm, Dadaizm gibi akımlara karşı mesafeli duran Lorca, yakın arkadaşları L. Bunuel ve S. Dali'nin de etkisiyle Sürrealizm ile kendine özgü bir ilişki yaşar.

İlk Oyununun Sahnelenişi ve Tiyatro Anlayışı

El malefico de la mariposa (*Kelebeğin Kötü Büyüsü*) adlı oyunu 1920'de Madrid'de sahnelenir. Bu dönemde ünlü İspanyol şairi Juan Ramon Jimenez Lorca'ya büyük destek verir.

Çok genç yaşlarından itibaren şiir ve tiyatroya yoğun ilgi duyan ve bu alanlarda değişik türde eserler veren Lorca tiyatroya şöyle yaklaşır: "Bir ağlama ve gülme okuludur... günü geçmiş ve yanıltıcı ahlaki kuralların gerçekçi bir eleştirisinin sergilenebileceği bir tartışma forumu, bir özgür mahkemedir" (*Obras Completas* /*O.C.* III, 1986, s. 459). Lorca'ya göre "kendi tiyatrosunu geliştirmeyen bir halk, eğer ölü değilse, can çekişiyor demektir."

Tiyatroya ilişkin gündemi genişletmeyi hedefleyen Lorca, 1935 yılında yaptığı bir konuşmada tiyatronun "insanın kalbi ve duygularının ebedî normları" içinde, izleyicileri eğitmesi ve yönlendirmesi gereğine vurgu yapar (*O.C.*, III, 1986, s. 459).

Tiyatro ve Şiir

Lorca, tiyatroyu şiirle bağlantı içinde tanımlar: "Tiyatro, kitaptan kalkıp konuşabilecek, bağırabilecek, ağlayabilecek ve umutsuzluğa düşebilecek kadar insani olabilen şiirdir" (*O.C.*, III, 1986, s. 673).

Çağımızda şairin "damarlarını diğerlerine açması gerektiği" düşüncesini savunan Lorca, "kitlelerle ilişki kurmaya olanak verdiği için" kendisini tiyatroya adadığını söyler. Ona göre tarihsele, toplumsala ve insanların, halkın dramı üzerine eğilmeyen bir tiyatro, tiyatro diye adlandırılma hakkına sahip değildir.

Kendi tiyatro eserlerinin "sürekli evrim içinde" olduğunu söyler Lorca: "Bir oyun yayınlandığında onun evrimine ara verilmiş ya da tümüyle durdurulmuş olur.

Oyunlar tiyatroda duyulmak, işitilmek için yazılır. Onlar, sahnelenmeleri devam ettiği süre kadar sürmelidir... Tiyatroyu güzel yapan da budur" (*O.C.*, III, 1986, s. 640).

İnsani Hâle Odaklanma

Lorca'nın özgürlükçü, sorgulayıcı, radikal, farklılığa özel vurgu yapan ve dayanışmacı siyasal duruşu, dönemin kısır, sınırlandırıcı tiyatro anlayışını dönüştürmüştür. Bunu da daha "geniş bir toplumsal gerçeklik duygusu" içinde gerçekleştirmiştir. Lorca'nın tiyatro eserleri, şiiri gibi, evrensel insani hâle odaklıdır. Dar ideolojik kalıplar içine kapanmak söz konusu değildir.

Lorca, adaletsizlik ve özellikle ekonomik ve toplumsal adaletsizlik üzerine önemle eğilir. "Dünyada ekonomik adaletsizlik devam ettiği sürece, bu dünya berrak düşünme olanağına kavuşamayacaktır..." "Yoksulluğun ortadan kaldırıldığı gün, dünyanın... bugüne kadar gördüğü en büyük ruhsal patlama gerçekleşmiş olacaktır" (*O.C.*, II, 1986, s. 1079-1080).

Trajik olan

Lorca için tiyatroda trajedi, yani "trajik olan" hayati öneme sahiptir. 14 Ekim 1933'teki bir söyleşisinde, dönemin tiyatrosunun "trajik duygu"dan yoksun olduğunu belirttikten sonra şöyle der: "Trajik duygu olmadan tiyatro olmaz."

Dünya tiyatrosu için -Antik Yunan dünyası dahil- önemli bir yer tutan trajedi türü, İspanyol tiyatro tarihinde fazla bir yere sahip olamamıştır. Bu tarihte tiyatro, *comedia*'ya eğilimli olagelmiştir.

Trajedi türünü yalnız İspanya'da değil, modern batı dünyasında problematik bir tür olarak görenler bir hayli

fazladır (G. Steiner, *The Death of Tragedy*, Knopf, New York, 1968). Bu görüşün arkasında büyük ölçüde şu değerlendirme yatar: Aşırı bir rasyonalizmin ve kaba bir materyalizmin egemen olduğu modern dünyada, trajedi türünün irrasyonel temelini anlama ya da kabul etme zorluğu vardır. Ancak, şiirsel bir tiyatro peşinde olan, Çehov, Pirandello gibi İspanya dışı örnekleri de izleyen Lorca için durum bir hayli farklıdır. O, çok farklı kültürel ifade kaynaklarını birbiri içinde eritmekte ve İspanya Endülüs bölgesi kırsalını temel almaktadır. Endülüs kültürü, Avrupa kültürlerinin en eskilerinden biridir ve Lorca'nın yaşadığı dönemde de bu kültürde klasik antikitenin birçok öğesi hâlâ yaşamaktaydı.

Bu nedenlerle, Lorca'nın en önemli eserleri arasında yer alan *Bodas de Sangre* (*Kanlı Düğün*) ve *Yerma*'da trajik öğeler ağırlıklı biçimde kendini gösterir.

"Şiirler Kitabı"

Lorca konu ve yaklaşım olarak oldukça çeşitlilik içeren, 1918-20 yılları arasında yazdığı şiirleri, *Libro de Poemas* (Şiirler Kitabı) adıyla 1921'de Madrid'de yayımlar. Eserlerinin yayımlanmasına pek istekli olmayan Lorca, bunları okumayı (özellikle de şiirlerini) tercih eder. Ona göre, duende'nin ortaya çıkabilmesi için yaşayan bir bedenin yorumculuğuna ihtiyaç vardır. *Şiirler Kitabı* içinde yer alan, 1920 Temmuz ayında Granada kırsalında yazdığı "Veleta" (Rüzgâr Gülü) başlıklı çok bilinen bir şiirinde şu düşünce ve duyguları dile getirir:

"Las cosas que se van no vuelvenunca,
To do el mundo lo sabe...
Es inütil quejarse!..."

"Bir kez giden şeyler asla geri dönmez
Bilir bunu herkes...
Şikâyet etmenin ne yararı var!"

Derin Şarkı

Lorca, 1921-22 yılları içinde *Endülüs Derin Şarkısı* (Cante jondo) üzerinde yoğunlaşır. Bu sanat türünün tarihsel ve artistik önemi üzerine okumalar yapar, konferanslar verir.

1922 yılında Granada'da Lorca, Manuel de Falla ve arkadaşlarınca düzenlenen Cante Jondo Festivali'ne destek amacıyla verdiği konferansta, *Cante jondo*'un yapısı ve kökenleri üzerine M. De Falla'nın araştırmalarına dayanarak, bu türün "tümüyle kırsal bir fenomen, acı ve özlemin mahrem ve anonim bir çığlığı, en iyi amatörlerce söylenen bir folk müziği" niteliklerine sahip olduğunu söyler ve söz konusu türün Çingeneler tarafından Doğu'dan Endülüs'e getirildiğini ileri sürer. *Cante jondo*'nun melodi ve stilinin kolektif yaratılar olduğunu ve "kimseye ait olmadıklarını" belirtir (*Conferencia*, 1984).

Ancak Lorca 1930'lu yıllarda, bu erken dönem *Cante jondo* romantik teorisini yeterli bulmaz ve bu konferansın yeni bir sunumunda bu alana farklı bir yaklaşım getirir. *Arquitectura del cante jondo* ve *duende* üstüne ağırlıklı bir biçimde eğilmeye başlar ve 1931 yılında yayımlanan *Poema del cante jondo* (Derin Şarkı Şiiri) adlı kitapta topladığı şiirlerini yazar.

Endülüs halk müziği, şarkı ve türkülerini, şarkı sözlerini temel alan bu eserin unutulmaz parçaları arasında ünlü "La guittarra" şiiri de yer alır:

"Empieza el llanto
de la guittarra.

Es inutil
callarla.
Es imposible
callarla..."
"Başlar ağıtı
Gitarın.
Yararsızdır
susturmak onu.
İmkânsızdır
susturmak onu..."

Bu dönemde Lorca, ayrıca, "Teatro cachiparra Andaluz" projesi üstünde Manuel de Falla ile birlikte çalışır ve *Tragicomedia de Don Cristo'bol* adlı eserini yazar.

Suites

Lorca'nın 1921-23 yılları arasında yazdığı "Suites" başlıklı şiirlerinin bir bölümü, J.R. Jimenez'in *Indice* dergisinde yayımlanır. Tamamının yayımlanması 1983 yılına kadar bekleyen "Suitler"den birinde Lorca yaşamak üstüne şöyle der:

"Vivimos
Bajo el gran espejo
El hombre es azul!"

"Yaşarız
Büyük bir aynanın altında
İnsan mavidir!"

Lorca, 1923 yılında Granada Üniversitesi'nde hukuk eğitimini tamamlar. Aynı yıl içinde, tiyatro ve opera üzerinde yoğunlaşır. M. De Falla'nın piyanosu eşliğinde *Fies-*

ta intima de arte moderno (Modern Sanatın Mahrem Şöleni) adlı bir kukla oyunu sahneler. Falla ile birlikte, sonuç alamadıkları *Lola la comedianta* adlı bir komik opera girişiminde bulunur.

1924-26 yılları Lorca için yeni dostlar edinme, İspanya içinde seyahat ve yeni projeler ortaya koyma yıllarıdır. Bu bağlamda, şair Juan Ramon Jimenez'i Granada'daki aile evinde ağırlar. Devrimci şair Rafael Alberti ile tanışır ve dostluk kurar. Şair Jorge Guillen ile dost olur. L. Gongora'nın poetikası üstüne bir konferans verir. Salvador Dali ile *Libro de los putrefactos* (Kokuşmuşlar Kitabı) projesini geliştirirler. S. Dali ile Cadaque ve Barcelona'da gezintiye çıkarlar.

Şarkılar

Lorca, aynı dönemde *Canciones* (Şarkılar) eseri üzerinde yoğunlaşır. Yüksek bir lirizm ve ağıtsal melankoliyle donatılmış bu eser 1927 yılında yayımlanır. 1921-24 yılları boyunca yazdığı ve Pedro Salinas, Jorge Guillen ve M.F. Almagro'ya adadığı bu şiirleri şöyle değerlendirir: "[bu şiirler] keskin ve dingin bir lirik çabayı temsil ediyor ve bana büyük şiir (asalet ve kalite anlamında büyük...) içeriyorlarmış gibi geliyor."

Bu şiirler arasında, daha sonra değinilecek, "Cancion de jinete" (Atlının Şarkısı) ve aşağıda bir bölümü verilen "Despededo" (Veda) başlıklı, ölüm odaklı ünlü dizeleri yer alır:

"Si muero,
dejad el balcon abierto.
El nino come naranjas
Des de mi balcon le veo..."

"Ölürsem eğer,
açık bırakın balkonumu.
Portakal yiyor oğlan çocuğu
Balkonumdan görebilirim onu..."

Aynı yıl içinde *Mariena Pineda* adlı ve S. Dali'nin dekorlarını hazırladığı oyunu ilk kez sahnelenir. Ayrıca desenlerinden oluşan ve oldukça ses getiren bir sergisi Barcelona'da açılır.

Çingene Baladları

1928 yılında, Lorca'nın 1921-27 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşan *Romancero Gitano* (Çingene Baladları) adlı popüler kitabı yayımlanır. Ona önemli ve yaygın bir tanınırlık ve kamusal başarı sağlayan bu eser, çeşitli imaj ve metaforlarla yüklüdür; ayrıca Lorca'nın müzikal ve plastik dilinin zenginliğini de sergiler.

"Yeşil"e odaklı, "Romance sonambulo" (Uykuda Gezenin Baladı), çingenelerin acısını vurgulayan, "Romance dela pena negra" (Kara Acının Baladı) gibi ünlü baladların yer aldığı bu kitaptan "Romance de la Guardia Civil Espanola"yı (İspanyol Jandarması Baladı) anımsayalım:

"Los caballos negros son.
Los herraduras son negros...
Oh ciudad de los gitanos
Quien te vio y no te recuerda?..."

"Atlar siyahtır
Siyahtır nallar...
Ah çingeneler kenti!
Var mıdır seni bir kez görüp de unutabilen?"

Lorca, aynı yıl içinde "İspanyol Ninnileri" ve "Yeni Resmin Skeçi" adlı iki verimli konferans verir.

Şair New York'ta

1929 yılı Lorca için hayatında en büyük duygu krizlerinden birini yaşadığı bir zaman dilimidir. Arkadaşı J.A. Rubio'ya bu dönemde yazdığı bir mektupta şöyle der: "Umutsuzluk içindeyim ve kendimi aşırı huzursuz hissediyorum..." Bu yılın ortalarında İspanya'yı ve belirli "yüklerini" arkasında bırakıp Columbia Üniversitesi'nde incelemelerde bulunmak ve yabancı dil çalışmaları yapmak üzere New York'a gider.

Fransa ve İngiltere'ye yaptığı kısa gezintiler dışında New York, Lorca'nın yabancı bir ülke ve kente yaptığı ilk ciddi seyahattir. New York onu hem büyüler hem de hüzünlendirir. Kenti yürüyerek baştan aşağı -parkları, müzeleri, kiliseleri, gökdelenleri vb- dolaşır. Broadway'i nefes kesici bulur. Harlem'e sık sık gider. Siyahi müziğe (la musica nega) karşı büyük bir ilgi duyar.

New York, Lorca'ya modern bir metropoldeki farklı oluşum ve yapılanmaların (servet, renk, ırk, inanç, sınıf vb) birinci elden gözlemlenebileceği bir mekân sunmuştur. Bunun yanı sıra, New York onun için "büyük bir tiyatro okulu" işlevi de görmüştür. Bu kent ona, dönemin İspanyol tiyatrosuyla arasına psikolojik bir mesafe koyma ve onu yeniden değerlendirme olanağı da sunmuştur. Bu dönemde ailesine yazdığı mektuplarda bu durumu açıkça ortaya koyar: "Burada tiyatro muhteşem ve kendi eserim için ondan çok şey edinmeyi umut ediyorum" (8 Ağustos 1929). Bir başka mektubunda da şunları söyler: "Geleceğin tiyatrosunu düşünmek zorundayız. Şimdi İspanya'da var olan her şey ölüdür. Tiyatro ya radikal

olarak değişecektir ya da sonsuza dek yok olacaktır. Başka bir çözüm yok" (21 Ekim 1929).

Poeta en Nueva York

Lorca'nın New York'ta başlayıp orada tamamladığı *Poeta en Nueva York* (Şair New York'ta) adlı eseri, onun daha önceki eserlerinin şiirsel hâlinden keskin bir kopuş gösterir. Hem biçimsel hem de tematik olarak yenilikçi olan bu eser artık kırsaldan (Endülüs) değil, kentsel olandan esinlenir, bu açından da bir ilktir. Ayrıca ırk ayırımcılığına ve sosyal adaletsizliğe doğrudan vurgu yapar.

Ölümünden sonra, 1940 yılında yayımlanan bu eserde Lorca, toplumsal kederi güçlü bir biçimde dile getirirken, kentsel kapitalist toplum ve onun yarattığı sorunlara ve acılara karşı sesini yükseltir.

İçinde üç büyük temanın –sosyal adaletsizlik, karanlık aşk ve yitik inanç– işlendiği ve bunların ortak öğesinin de "yabancılaşma" ya da "ötekileştirme" olduğu söylenen bu eserde, soyut kavramlar ve algılamalar elle tutulur şiirsel figürlere dönüşür. Bir tür "ağıt", "metafizik yalnızlığın karanlık bir çığlığı" olarak da değerlendirilen bu eserde Lorca, olanla olmayanı, bir şeyle onun yokluğunu/boşluğunu karşılaştırır.

ABD'de bulunduğu sırada ve daha sonraki dönemde (1931-36) yazıları, söyleşi ve konferanslarında Lorca'nın çizdiği Kuzey Amerika ve New York imajı büyük ölçüde negatiftir. O, ABD'yi "ruhsal büyüklükten yoksun bir ülke" olarak görür: "ABD'nin dünyaya sunduğu şeyler yalnızca gökdelenler ve kokteyllerdir. Hepsi bu... Siyahi sanat dışında, yalnızca otomasyon ve mekanizasyon var burada... İnsanları renklerine göre bölen utanmaz ve zalim bir dünya... New York çirkin ve korkunç bir şeydir... O, dünyanın büyük bir yalanıdır..."

Lorca, *Şair New York'ta* kitabında yer alan "Oda a Walt Whitman" başlıklı şiirinde New York'u şöyle ürkütücü bir biçimde tanımlar:

"Nueva York de cieno
Nueva York de alambras y de muetre.
Que angel llevas oculto en la mejilla?..."

"Balçığın New York'u,
Çitlerin ve ölümün New York'u.
Hangi melek saklıdır yanağında?"

"El Rey de Harlem" (Harlem'in Kralı) şiirinde ise şöyle seslenir Harlem'e:

"Ay Harlem! Ay Harlem! Ay Harlem!
No hay angustia comparable a tus ojos oprimidos...
a tu gran rey prisionero, con untraje de conserje."

"Ah Harlem! Ah Harlem! Ah Harlem!
Hiçbir tedirginlik yoktur ki dünyada
kıyaslanabilsin; senin...
ezilip kan çanağına dönmüş gözlerinle,
o kocaman tutsak kralınla,
kapıcı üniforması içindeki."

Lorca, *Şair New York'ta* kitabındaki ABD ve New York değerlendirmelerinin aksine, kendi aile bireylerine New York'tan yazdığı mektuplarda bu konuda oldukça olumlu bir resim çizer; geliştirdiği dostluklardan, çevresindeki ilginç topluluklardan, piyano ve gitarlı partilerden söz eder onlara. Amerikalıları genel olarak dost canlısı ve içten bulur.

Lorca'nın New York'ta yaşadığı en ilginç deneyim, "1929 Büyük Buhranı"nı yakından gözlemlemesidir. Bu konuda 1929 Kasım ayının ilk haftasında ailesine yazdığı bir mektupta şu ilginç değinmelerde bulunur:

"Birkaç gün önce, New York Borsası'nın çöküşünü görmenin keyfini (ya da ürküntüsünü) yaşadım. Bildiğiniz gibi, New York Borsası tüm dünyanın borsasıdır. Bu çöküş korkunçtu. Paniğin en yüksek noktasına vardığı sırada yedi saatten fazla bir vakti kalabalığın içinde geçirdim. Terk edemedim orayı. Baktığınız her yerde erkekler bağırıp çağırıyorlardı, kadınlar ise ağlıyordu... Bir gece içinde mahvolmuş insanlarla doluydu ortalık... Sokaklar -binalar arasındaki korkunç kanyonlar- isteri ve kaosla dopdoluydu ve kalabalığın acısını ve tedirginliğini tahayyül edemezsiniz... Her yerde aynı şey vardı: Bayılan insanlar, durmadan korna çalan araçlar, hiç susmayan telefon zilleri...

Bu cehennemden biraz uzaklaştığımda, trafiğin Altıncı Avenü'de (Sixth Avenue) tümüyle kilitlenmiş olduğunu gördüm. Bir banker Hotel Astor'un altıncı katındaki odasının penceresinden kendini aşağı atarak intihar etmişti. Ben oraya vardığımda cesedi kaldırmak üzereydiler. Bu zat, çok uzun boylu, kızıl saçlı bir adamdı ve tek hatırlayabildiğim, onun büyük beyaz ellerinin gri çimento üstündeki hâliydi.

Bu görüntü bana Amerikan uygarlığının yeni bir vizyonunu verdi ve onu oldukça mantıklı buldum. Onu beğendiğimi söylemek istemiyorum kuşkusuz. Fakat onu tam bir soğukkanlılık içinde izledim ve ona tanıklık ettiğim için de memnunum. Bir geminin batışı gibi ürkütücü bir görüntüydü."

Lorca aynı yıl içinde *Viaje a la Luna* (Aya Yolculuk) senaryosunu yazar.

Küba

Lorca, 1930 yılı ilkbaharında ABD'den Küba'ya geçer. Küba'yı ve insanlarını çok sever. Kübalılar da onu severler. Nisan 1930 tarihli Havana'da yazdığı "Son de negros en Cuba" (Küba Zencilerinin Türküsü) başlıklı şiirinde şöyle der:

"Cuando llegue la luna llena ire a Santiago de Cuba,
ire a Santiago
en un coche de agua negra..."

"Dolunay olduğunda gideceğim Küba'ya, Santiago'ya,
Gideceğim Santiago'ya
Karasuların arabasıyla..."

Lorca, Havana'dan yazdığı 5 Nisan 1930 tarihli mektubunda, bir "Cennet" olarak nitelediği Küba izlenimlerini şöyle anlatır:

"... yaptığım konuşmalar, verdiğim konferanslar çok başarılı geçti. Yarın *Canto Jondo* (Derin Şarkı) üstüne bir konuşma yapacağım... Şimdiden iki Küba kenti gördüm... bir timsah avı bile izledim... İki gün önce Lyceum Club'ta Havana'nın en seçkin hanımlarının adıma verdikleri bir resepsiyona katıldım. Orada dünyanın en güzel kadınlarını gördüm. Bu ada son derece orijinal ve çok güzel kadınlara sahip... Bu ada bir cennet. Küba! *Eğer beni bulamazsanız, beni Endülüs'te ya da Küba'da arayın...*"

Lorca, 1930 yılı içinde, ayrıca, *El Publico* (Seyirci) oyununu yazar; *La Zapatera Prodigiosa* (Ayakkabıcının Şaheser Karısı) oyunu Madrid'de sahnelenir.

Demokratik Cumhuriyet

1931 yılı İspanya ve Lorca için önemli bir yıldır. Diktatör Prima de Rivera'nın devrilmesi sonrası İspanya'da demokratik bir cumhuriyet rejimi kurulur (İkinci Cumhuriyet, Nisan 1931).

Lorca, Cumhuriyet'in genel toplumsal iyileştirme ve demokratikleştirme umutlarını tümüyle paylaşır. Bir üniversite öğrenci tiyatrosu olan, klasik İspanyol oyunlarını ülke ölçeğine başarıyla taşıyan La Baracca'nın genel yönetmeni olarak yeni bir sorumluluk üstlenir.

Bu yıl içinde, ayrıca, *Asi que pasen cinco anos* (Böylece Geçen Beş Yıl) oyununu yazar.

Buenos Aires Günleri

1933 yılı Ekim ayında Lorca, Arjantin'in Buenos Aires kentine gider. Orayı çok sever. Orada pek çok eski dostu ile karşılaşır, yenilerini edinir. Pablo Neruda bunlardan biridir. La sociedad de Amigos del Art'ta (Sanat Dostları Derneği) çeşitli konferanslar verir. Buenos Aires – Teatro Avenida'da daha önce Madrid'de sahnelenen *Bodas de Sangre* (*Kanlı Düğün*) oyununu yönetir. 1934 Mart ayında Madrid'e geri döner. Aynı yılın sonunda (29 Aralık 1934) ünlü *YERMA* oyunu ilk kez Madrid Teatro Espanol'da sahneye konulur.

Duende

"Juego y teoria del duende" (Oyun ve Duende Teorisi) başlığı taşıyan konferansında Lorca, kendi poetikasının

köşe taşı niteliğinde görülen "*duende*" kavramı üzerine eğilir.

İspanyol folklorunda bu kavram bazı evlerde var olduğu söylenen ve karmaşaya yol açan cin anlamına gelir. Endülüs'te esrarengiz, olağanüstü büyüleyicilik anlamı taşıyan "duende"yi Lorca, bu konferansın başlangıç bölümünde şöyle tanımlar: "Kederli İspanya'nın gizli ruhu." Daha sonra, Manuel Torres'in "içinde karanlık sesler olan her şeyde *duende* vardır" cümlesi hakkında, "bundan daha doğru bir cümle olamaz" der. Ona göre, "bu karanlık sesler gizemdir, hepimizin bildiği ama hiç kimsenin aldırmadığı, balçığa saplanmış köklerdir; fakat sanatın özü olan şey de oradan gelir bize. Duende köklü eski bir kültürden ve aynı zamanda yaratıcı eylemden gelir."

Lorca'ya göre, "*duende*" yaralar; bir insanın eserindeki yenilik, yaratıcılık, asla kapanmayan bir yaranın tedavisinden kaynaklanır. Ona göre "duende bir mücadeledir yoksa bir düşünce değil." Ancak "duende'yi bulmamıza yardım edecek haritalar mevcut değildir..." *Duende*'nin gelişi, her zaman "formlarda radikal bir değişim" anlamına gelir" (*Conferencias*, Cilt II, 1984).

Divan

Lorca, 1931-34 yılları arasında yazdığı, ölümünden sonra 1940 yılında *Divan del Tamarit* (Tamarit Divanı) adı altında toplanan şiirlerinde, Arap Endülüs'üne ve bu geçmiş kültürel dünyaya bir saygı duruşu amaçlı, serbest uyarlamalı Kaside ve Gazellere yer verir.

"Casida de la mano imposible" (İmkânsız Elin Kasidesi) şiirinde şöyle seslenir:

"Yo no quiero mas que una mano,
Una mano herida, si es posible."

"İstemiyorum hiçbir şey, bir elden başka,
Yaralı bir el, mümkünse eğer."

"Gazela de la muerte oscura" (Kara Ölümün Gazeli) da ise şunu dile getirir:

"Quiero dormir un rato,
Un rato, un minuto, un siglo;
Pero que todos sepan qe ne he muerto..."

"Uyumak istiyorum bir an,
Bir an, bir dakika, bir yüzyıl,
Fakat ölü olmadığımı bilmeli herkes..."

İgnacio'ya Ağıt

Lorca, 1935 yılında "Llanto por Ignacio Sanchez Mejias" (Ignacio Sanchez Mejias İçin Ağıt) şiirini yazar. Lorca'nın yakın arkadaşı olan ünlü boğa güreşçisi (matador) Ignacio'nun Arena'da ağır yaralanıp ölmesi üzerine yazdığı bu ünlü ağıtta derin ve hüzünlü bir duyarlılık, güçlü bir müzikalite, pek çok farklı öğenin birlikteliği görülür. Bir anlamda, Lorca şiirinin tüm temel öğelerinin bir sentezi gibidir şiir:

"A las cinco de la tarde
Eran las cinco en punto de la tarde
Un nino trajo la blanca sabana
A las cinco de la tarde..."

"Saat beşte akşamüstü
Saat tam beşte akşamüstü
Bir çocuk getirdi beyaz çarşafları
Saat beşte akşamüstü...

"Que ne quiero verla!
Dile a la luna que venga,
Que ne quiero ver la sangre
De Ignacio sabre la arena..."

"Görmek istemiyorum onu!
Söyleyin aya gelsin,
görmek istemiyorum
kum üstündeki kanını Ignacio'nun."

"Vete, Ignacio: No sientas el caliente bromido.
Duerme, vuela, reposa: Tambien se muerte el mar!..."

"Git Ignacio: O sıcak böğürmeyi duyma bundan böyle.
Uyu, uç, dinlen: Ölür, deniz bile..."

Soneler

Lorca genç yaşından itibaren yazmaya başladığı sonelerini (sonetos), 1935 ve 1936 yılları içinde daha da yoğunlaştırır. *Sonetos de amor oscuro* (Kara Sevda Soneleri) başlığı altında yazılan 11 şiirin bir çoğu 1983 yılına kadar basılmamıştır. Çok bilinen bir sonesinde derin aşkı şöyle dile getirir:

"Ay voz secreta del amor oscuro!
... Ay herida!...
Ay corriente sin mar, ciudad sin muro!"

"Ah kara sevdanın gizli sesi!
... Ah derin yara!
Ah denizsiz dalga, duvarsız kent!"

Lorca, 1935 yılı içinde ayrıca -uzun yıllar hak ettiği değeri göremeyen- *Seis Poemas Galegos* (Altı Galicia Şiiri) adlı kitabını yayınlar. Bu kitap, Lorca'nın gençliğinde okuyup sevdiği Galicia'lı kadın şair Rosalia Castra'ya bir saygı niteliğindedir. Şiirlerde bu bölgenin coğrafyası ve hüzünlü ruhsal manzarası Galicia dilinde anlatılır:

"Vinde xente escura co cume e de vol
Antes que ise rio o leve pro mar!"
(Noiturnio do adoescente morto)

"Gelin, dorukların ve vadilerin siyah insanları,
Nehir onu denize sürüklemeden önce!"
(Ergen Ölünün Noktrünü)

Üretken ve Direnişçi Son Yıllar

Lorca, 1933-36 yılları arasında, radikal, şiirsel ve halka dönük yeni bir tiyatro anlayışına dayalı -bugün de değerlerinden bir şey kaybetmeyen- çok önemli ve kalıcı eserler verir. Bu eserler arasında *Don Perlimpin*, 1933; *Bodas de Sangre* (*Kanlı Düğün*, 1933); *Yerma*, 1934; *El Retablio de Don Cristobal* (*Don Cristobal'ın Küçük Oyunu*, 1935); *Dona Rosita la Soltera o el lenguage de las flores* (*Kızkurusu Rosita ya da Çiçeklerin Dili*, 1935); *La Casa de Bernarda Alba* (*Bernarda Alba'nın Evi*, 1936) gibi oyunlar sayılabilir.

Lorca'nın kısa yaşamının son yılları büyük bir üretkenlik, yaratıcılık ve demokrasi, barış ve dayanışmaya

adanmışlık içinde geçer. Bu amaçlara hizmet eden şiirleri, oyunları, konferanslarının yanı sıra, 1935 yılı Kasım ayında "Antifaşist Manifesto"nun imzacıları arasında yer alır. 1936'nın başlangıç aylarında, "Barışçıl İşbirliği Çağrısı"nın öncülerinden biridir.

Demokratik Cumhuriyet'in savunuculuğunu yapar ve onun ilerici kamusal girişimlerini destekler. Ne yazık ki, bu çabaları uzun sürmeyecek ve tarih ya da "talih" onu yarı yolda bırakacaktır.

16 Şubat 1936 tarihinde İspanya'da Halk Cephesi'nin seçimi kazanmasının ardından, İspanya'nın gerici güçleri, ülkede siyasal gerilimi artırıcı, demokrasiyi ortadan kaldırmaya yönelik her türlü girişimin içine girerler. Bu durum 17 Temmuz 1936 tarihinde faşist General Franco'nun askerî darbesiyle doruğa ulaşır. Darbe, kanlı bir iç savaşın da başlangıcı olur. Kitlesel tutuklamalar ve cinayetler dönemi başlar.

Cinayet Granada'da İşlenir

Lorca bu çalkantılı dönemde, dostlarının -Madrid'in daha güvenli olduğu düşüncesiyle- karşı çıkmalarına rağmen 13 Temmuz 1936'da Granada'ya gider. *Suites*'lerde yer alan bir düzyazı şiirinde dediği gibi: "Me he despedido de las amigos que mas quiro par emprendar n corto pero dramatico viaje" (En çok sevdiğim dostlarımdan ayrıldım ve kısa fakat dramatik bir yolculuğa çıktım). Franco'nun askeri cuntası, 20-25 Temmuz'da Granada'yı ele geçirir. "Zekâya Ölüm" diye çığlık atan faşist milisler, cinayeti Granada'da işler. 19 Ağustos'ta Lorca'yı Viznar'da kurşuna dizerek öldürürler. Lorca o tarihte, henüz 38 yaşına basmıştır. Cesedi ise hâlâ kayıptır.

Ölümünü sezen şair

Lorca, öldürüleceğini çok genç yaşlardan itibaren gören ya da sezen birisidir. Yirmili yaşlarının başında yazdığı *Canciones* (Şarkılar) kitabında yer alan "Cancion de jinote" (Atlının Şarkısı) şiirinde şu dizeler yer alır:

"La muerte me esta mirando
Desde las torres de Cordoba"
"Ölümüm gözlüyor beni
Kulelerinden Cordoba'nın"

Otuzlu yılların başlangıcında yazdığı, *Poeta en Nueva York* kitabı içinde yer alan "Fabula y Rueda de Las Tres Amigos" (Üç Dostun Fablı) şiirinde de şu dizeler yer alır:

"Comprende que me habian asesinado
Recarrieran los cafes y las cementerias y las iglesias...
Ya ne me encantraran..."

"Anladım ki öldürdüler beni
Aradılar beni kahvelerde, mezarlıklarda ve kiliselerde...
Fakat bulamadılar beni hiçbir yerde..."

1931 yılında yayınlanan, *Poema del Cante Jonda* (Derin Şarkının Şiiri) içinde yer alan "Baladilla de las tres rios" (Üç Nehrin Baladı) başlıklı şiirinde "cinayet mahalli" Granada'ya gönderme yapar:

"Los dos rios de Granada
Uno llanto y otro sangre"

"Granada'nın iki nehri
Biri ağıt ve diğeri kan."

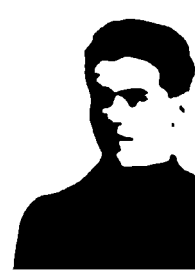
Erken gelişen büyük bir şair ve doğuştan dramaturg olan Lorca'nın eseri ve kişiliği birbirinden ayrılamaz. O, bilinen hiçbir kalıp içine sokulamaz. İnsanın ve insanlığın hem "derin acılarının/yaralarının" hem de "derin şarkılarının" sesi olmuştur. Bugün de dünya çapında artan bir ilgiyle izlenmesi bu nedenledir.

lorca üzerine yorumlar

"En esto momento dramatico del mondo, el artista de be
Llorar y reir con su pueblo."
Federico García LORCA

("F.G. Lorca", I. Gibson, 2007, s. 176.)

"Dünyanın bu dramatik ânında sanatçı kendi halkıyla ağlamalı ve onunla gülmelidir."

"Nunca, he visto reunidos como en ella
gracia y el genio, el corazon alada...
Era un multiplicador de la hermosura."
Pablo NERUDA

(F.G. Lorca, O.C. I, 1996, "Intr.")

"Kendisinde içtenlik ve üstün yeteneği,
kanatlanmış bir kalbi... böyle bir araya
getiren birini asla görmedim... O, güzelli-
ğin bir çoğaltanıydı."

"In his discovery of forms, he is strickingly original... In the intense power of his creative effort, against the negatives of the Wasteland, he extended dramatic possiblity beyond the conventional frontiers."
Raymond WILLIAMS

(F.G. Lorca, *Selected Poems*, 2001, "Introduction" by C.Maurer)

"O, biçimleri keşif sürecinde, çarpıcı biçimde özgündür. Çorak ülkenin olumsuzluklarına rağmen, yaratıcı çabasının yoğun gücüyle teatral olanakları geleneksel sınırların ötesine genişletmiştir."

"De todos los seres vivos que he conocido,
Federico es el primero.
No hablo ni de su teatro, ni de poesia, hablo
de el. La obra maestra era el."
Luis BUNUEL

(L. Bunuel, *Mi Ultimo Suspiro*, 1982, s. 184.)

"Tanıdığım tüm insanlar arasında Federico ilk sıradaydı. Burada onun tiyatrosundan ya da şiirinden bahsetmiyorum, ondan bahsediyorum. Asıl büyük Eser kendisiydi."

Je me demande comment les gens peuvent ecrire
la vie des poetes, quisque les poetes eux-memes
ne pourraient ecrire ler propre vie.
Il y a trop de mysteres, ...trop d'enchevêtrement.

(Jean COCTEAU *Opium*)

"İnsanların, şairlerin hayatını nasıl yazabileceklerini sorarım kendime, çünkü şairlerin kendileri bile gerçek hayatlarını yazamazlar.
Oldukça fazla gizem, ... çokça karmaşa vardır burada."

.....
Halkımın fakir akşamlarıdır, biliyorum
Kanlı bir mendil diye bağlanan, gözlerime
...
Artık kat'iyen biliyoruz;
Halk adına dökülen kan
Sapı gül dalı güzelliğinde bir bıçaktır.
Dişlerin arasında...
İspanya'da
ve her yerde...

Turgut UYAR

("F. G. Lorca İçin Üç Şiir"den, *Her Pazartesi*, 1968; *Büyük Saat - Toplu Şiirler*, Can Yay., İstanbul, 1984, s. 225-226.)

yerma

kişiler

Yerma
Juan
Maria
Victor
Yaşlı Pagan Kadın
Birinci Genç Kız
İkinci Genç Kız
Birinci Çamaşır Yıkayan Kadın
İkinci Çamaşır Yıkayan Kadın
Üçüncü Çamaşır Yıkayan Kadın
Dördüncü Çamaşır Yıkayan Kadın
Beşinci Çamaşır Yıkayan Kadın
Altıncı Çamaşır Yıkayan Kadın
Büyük Görümce
Küçük Görümce
Dolores
Birinci Yaşlı Kadın (Birinci Komşu)
İkinci Yaşlı Kadın (İkinci Komşu)
Birinci Kadın
İkinci Kadın
Eril Maskeli
Dişil Maskeli
Birinci Adam
İkinci Adam
Üçüncü Adam
Bir Erkek Çocuk
Kadınlar Korosu

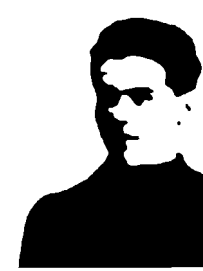
birinci sahne

(Perde kalktığında, Yerma, ayaklarının dibinde bir dikiş sepetiyle uyumaktadır. Sahnede tuhaf, düşsel bir ışık vardır.
Bir çoban, ayaklarının ucuna basarak, gözleri Yerma'ya sabitlenmiş durumda içeri girer.
Beyaz giysili bir erkek çocuğu elinden tutup götürmektedir. Saat çalar.
Çoban çıktığında, ışık parlak bir ilkbahar ışığına dönüşür. Yerma uyanır.)

SES (*Sahne Dışından*)

Ninni, ninni de yavruma ninni,
yavrumuza yapacağız şimdi
kır ortasında bir kulübecik
ve sığınacağız içine hepimiz.

YERMA: Juan, duyabiliyor musun beni? Juan!
JUAN (*Sahne Dışından*): Geliyorum.
YERMA: Gitme zamanı.
JUAN (*İçeri Girerken*): Öküzler geçti mi?
YERMA: Evet geçtiler.

JUAN: Görüşmek üzere. (*Çıkmaktadır.*)

YERMA: Bir bardak süt ister misin?

JUAN: Ne için?

YERMA: Çok çalışıyorsun ve vücudun bu kadar ağır işe dayanacak güce sahip değil.

JUAN: Erkekler zayıf kaldıklarında çelik gibi güçlenirler.

YERMA: Fakat sen öyle değilsin. Evlendiğimiz zaman böyle değildin. Şimdi öyle bembeyaz bir yüzün var ki, sanırsın üzerine hiç güneş vurmamış. Ben senin dışarı çıkıp nehre gitmeni ve orada yüzmeni ve yağmur evimizin üstüne sel gibi yağdığında, çatıya tırmanmanı arzulardım. Evleneli yirmi dört ay oldu ve sen her geçen gün daha süzgün, daha sıska oluyorsun, sanki geriye doğru büyüyormuşsun gibi.

JUAN: Bitti mi?

YERMA (*Kalkarak*): Kötüye yorma bunu. Eğer hastalansaydım, bana bakmandan çok hoşlanırdım. "Karım hasta. Şu kuzuyu kesip de ona iyi bir et yahnisi yapayım." "Karım hasta. Göğsünü rahatlatması için, tavuğun şu içyağını saklayayım, şu koyun postunu ona alayım da, ayaklarını kar soğuğundan korusun." Ben böyleyim. Bu nedenle sana iyi bakıyorum.

JUAN: Ve sana bundan dolayı minnettarım.

YERMA: Ama sana bakmama müsaade etmiyorsun.

JUAN: Çünkü benim hiçbir şeyim yok. Tüm bu şeyler senin sanıların. Çok çalışıyorum. Yıllar geçtikçe, daha fazla yıpranacağım.

YERMA: Yıllar geçtikçe... Sen ve ben burada yılların geçişini izliyoruz...

JUAN (*Gülümseyerek*): Doğal olarak oldukça sakiniz. İşler iyi gidiyor, üzerlerinde harcama yapmak durumunda kalacağımız çocuklarımız da yok.

YERMA: Çocuklarımız yok.. Juan!

JUAN: Söyle.

YERMA: Ben seni sevmiyor muyum?

JUAN: Seviyorsun.

YERMA: Ben kızlar tanırım, kocaları ile ilk kez yatağa girmeden önce titreyen ve yaşlara boğulan. Ağladım mı ben, ilk kez seninle yattığımda? Şarkı söylemedim mi yatak çarşaflarını açarken? Ve sana demedim mi: "Bu yatak takımları nasıl da güzel elma kokuyor!"

JUAN: Evet, öyle dedin!

YERMA: Onu terk ettiğime aldırmadığım için annem ağlamıştı. Ve bu gerçekti. Hiç kimse bu kadar çok mutlulukla evlenmemiştir. Ve buna rağmen...

JUAN: Kes artık. Fazlasıyla işim var, her an bunları dinleyecek hâlim yok.

YERMA: Hayır. Çevrede söylenenleri gelip bana tekrarlama. Bunun doğru olmayacağını kendi gözlerimle görüyorum... Taşların üzerine düşen yağmurun gücü zamanla onları yumuşatır ve yabani hardal otu biter oralarda; insanların hiçbir işe yaramadıklarını söyledikleri. "Yabani hardal otları hiçbir işe yaramaz" derler, fakat ben onların sarı çiçeklerinin rüzgârda dalgalanmalarını hâlâ görebiliyorum.

JUAN: Beklemek zorundayız!

YERMA: Evet birbirini severek ve olmasını isteyerek.

(*Yerma kocasını kucaklar ve öper: İnisiyatif ondan gelir.*)

JUAN: Eğer herhangi bir şeye ihtiyacın varsa söyle bana, ben getiririm onu. Biliyorsun dışarı çıkman hoşuma gitmiyor.

YERMA: Asla dışarı çıkmıyorum.

JUAN: Burada kalman daha iyi.

YERMA: Evet.

JUAN: Sokak aylakların yeridir.

YERMA (*Can sıkıntısı içinde*): Doğru.
(*Kocası evden çıkar ve YERMA dikişine doğru yönelir; elini karnının üstünde gezdirir, kollarını kaldırır, güzelce bir esner ve dikişinin başına oturur.*)
(*Şarkı söylemeye başlar*):

Sevgili çocuğum, bu geliş nereden?
"Dondurucu soğuk bir tepeden."
Sevgili çocuğum, söyle bana aradığın şeyi.
"Senin giysinin yumuşak ılıklığı."

(*İğnesine iplik geçirir*)

Bırakın sallansın dallar güneşte
ve yükselsin pınarlar çevresinde!

(*Bir çocukla konuşuyormuş gibi*)

Avluda köpek havlıyor,
Ağaçlarda rüzgâr şarkı söylüyor
Öküzler çobana böğürüyor
ve ay ışığı saçlarımda dalgalar örüyor.
Ne istersin çocuğum, bu kadar uzaklardan?

(*Sessizlik*)

"Göğsündeki beyaz tepecikleri."
Bırakın sallansın dallar güneşte
ve yükselsin pınarlar çevresinde!

(*Dikiş dikerek*)

Sevgili çocuğum, evet'tir cevabım sana,
kırıldım ve parçalandım senin uğruna.
Nasıl da acı veriyor bu karın bana.
İlk beşik yeri olacak sana!
Ah! Çocuğum, ne zaman geleceksin bana?

(*Sessizlik*)

"Tenin yasemin koktuğunda."
Bırakın sallansın dallar güneşte
ve yükselsin pınarlar çevresinde!

(*YERMA şarkı söylemeye devam eder. MARIA, elinde bir giysi bohçasıyla, içeri girer.*)

YERMA: Nereden geliyorsun?

MARIA: Dükkândan.

YERMA: Dükkândan mı, bu kadar erken saatte?

MARIA: Bana kalsa, sabaha kadar kapısında beklerdim. Neler satın aldığımı tahmin edemezsin?

YERMA: Sanırım, kahvaltı için kahve, şeker ve ekmek.

MARIA: Hayır. Danteller, üç ölçüm keten, kurdeleler ve püsküller yapmak için renkli yünler satın aldım. Kocamın parası vardı, kendisi verdi bana.

YERMA: Kendine bir bluz mu yapacaksın?

MARIA: Hayır, çünkü... Biliyor musun?

YERMA: Neyi?

MARIA: Çünkü, o oldu işte!

(*MARIA başını öne eğer. YERMA ayağa kalkar ve hayranlık içinde ona bakar.*)

YERMA: Beş ay sonra, öyle mi?

MARIA: Evet.

YERMA: Tümüyle emin misin?

MARIA: Elbette eminim.

YERMA (*Merak içinde*): Nasıl hissediyorsun?

MARIA: Bilmem ki... Endişeli.

YERMA: Endişeli. (*MARIA'ya sıkıca sarılarak.*) Fakat... Ne zaman oldu?... Söyle bana. O zaman huzurluydun herhalde.

MARIA: Evet, öyleydim...

YERMA: Şarkı söylüyordun sanırım, doğru değil mi? Ben şarkı söylerim. Sen... Haydi anlat bakalım.

MARIA: Bana sorma. Sen hiç canlı bir kuşu avucunda sıkıca tuttun mu?

YERMA: Evet tuttum.

MARIA: Bu da aynı şey... Fakat bu tüm kanının içinde.

YERMA: Ne güzel bir şey bu!
(*Şaşkınlık içinde, MARIA'ya bakar*)
MARIA: Kafam çok karışık. Hiçbir bilgim yok.
YERMA: Ne hakkında?
MARIA: Ne yapmam gerektiği konusunda. Anneme sormak zorunda kalacağım.
YERMA: Neden ona? O artık yaşlı, bu tür şeyleri çoktan unutmuştur. Çok yürüyerek kendini yorma ve nefes alırken, sanki dişlerinin arasında bir gül varmış gibi çok sakince nefes al.
MARIA: Biliyor musun, diyorlar ki, daha sonra, küçücük ayaklarıyla seni yumuşakça tekmelermiş.
YERMA: Ve işte o zaman ona daha çok sevgi duyarsın, o zaman kendi kendine; "bu benim çocuğum" dersin!
MARIA: Herkesin arasında, kendimi utanmaktan alıkoyamıyorum.
YERMA: Kocan bu konuda ne dedi?
MARIA: Hiçbir şey.
YERMA: Seni çok seviyor mu?
MARIA: O, bu konuda bir şey söylemiyor fakat yanıma sokulduğunda gözleri iki yeşil yaprak gibi titriyor.
YERMA: Biliyor muydu senin ne zaman?...
MARIA: Evet.
YERMA: Nasıl öğrendi.
MARIA: Nasıl olduğunu bilmiyorum. Fakat evlenme gecemizde, ağzını yanağıma bastırarak, onu bana o kadar çok kez söyledi ki, şimdi bebeğim bana, sanki onun kulağımdan içeri kaydırdığı, parlak beyaz bir güvercin gibi geliyor.
YERMA: Çok şanslısın!
MARIA: Fakat sen bu şeyler hakkında benden çok daha fazla bilgilisin.
YERMA: Ne işime yarıyor ki?

MARIA: Bu gerçek! Neden böyle olmalı? Seninle aynı zamanda evlenen kızların arasında, sen tek kaldın...

YERMA: Böyle işte. Kuşkusuz hâlâ vakit var. Elena üç yıl gecikti ve annemin zamanından kalma diğer bazı eski kadınlar daha çok bekledi. Fakat, benim gibi, iki yıl yirmi gün beklemek oldukça uzun bir süre geliyor bana. Bu yerde kendimi tüketmemin doğru olmadığını düşünüyorum. Çoğu geceler, toprağa ayak basmak için yalınayak avluya çıkıyorum. Neden, bilmiyorum. Eğer böyle sürdürürsem, kötü bir kadına dönüşeceğim.

MARIA: Hey! Bana bak sersem şey, sanki şimdiden yaşlanmış biri gibi konuşuyorsun. Dinle beni! Bu gibi konularda kimse yakınmamalı. Annemin kız kardeşlerinden biri, tam on dört yıl sonra çocuk sahibi oldu; görseydin ne güzel bir erkek çocuktu!

YERMA (*Gerilim İçinde*): Neler yapardı, o çocuk?

MARIA: Genç bir boğa gibi, öyle feryat figan ağlıyordu ki, bin ağustosböceğinin aynı anda cıvıldadığını duyduğunuzu sanırsınız; ve üstümüze çiş yapar ve saç örgülerimizi durmadan çekerdi; dört aylık olduğunda yüzlerimizin her tarafını tırmalardı.

YERMA (*Gülerek*): Fakat, böyle şeyler acı vermez insana.

MARIA: Ah! vermez mi?

YERMA: Püf! Kız kardeşimi, meme uçları çatlaklar içinde, bebeğini emzirirken gördüm ve bu ona çok acı veriyordu fakat bu iyi, sakin bir acıydı, sağlık için gerekli olan bir acı.

MARIA: Diyorlar ki, çocuklar insana çok acı çektirir.

YERMA: Yalan bu. Kırılgan ve sürekli sızlayan annelerdir bunu söyleyenler. Neden çocuk sahibi oluyorlar? Bir çocuk sahibi olmak, bir demet güle sahip olmak gibi bir şey değildir. Onların büyüdüğünü görebilmek için acı çekmek durumundayız. Çocukların damarlarımız-

daki kanın yarısını alıp götürdüğü düşüncesindeyim. Fakat bu iyi, sağlıklı ve çok güzel bir şey. Her kadın, dört beş çocuğa yetecek kadar kana sahiptir ve o çocuklara sahip olmadıkça, bu kan zehre dönüşür. Bana olacak olan da bu.

MARIA: Neyim olduğunu bilmiyorum.

YERMA: İlk doğumun korkutucu olduğunu her zaman duymuşumdur.

MARIA (*Utanarak*): Göreceğiz... Sen dikiş dikmede çok iyisin...

YERMA (*Bohçayı MARIA'nın elinden alarak*): Haydi getir bakalım. Sana iki giysicik keseceğim. Peki, bu ne için?

MARIA: Kundak bezleri için.

YERMA: İyi. (*YERMA oturur*)

MARIA: O hâlde... Görüşmek üzere.

(*MARIA, YERMA'ya yaklaşır ve YERMA sevecenlikle ellerini MARIA'nın karnının üstüne koyar.*)

YERMA: Yoldaki taşların üstünde sakın koşma.

MARIA: Hoşça kal.

(*MARIA, YERMA'yı öper ve evden çıkar.*)

YERMA: Yakında gene gel.

(*YERMA, sahnenin başında onu bulduğumuz durumdadır. Makası eline alır ve kesmeye başlar.*)

(*VICTOR girer*)

YERMA: Merhaba, VICTOR.

VICTOR (*Derinlikli, ağır başlı ve güvenilir bir görüntüye sahiptir*): Juan nerede?

YERMA: Tarlalarda.

VICTOR: Diktiklerin nedir?

YERMA: Bazı kundak bezleri kesiyorum.

VICTOR (*Gülümseyerek*): Hadi bakalım!

YERMA (*Gülerek*): Çevrelerini dantelle süsleyeceğim.

VICTOR: Eğer bir kız olursa, ona kendi adını verirsin herhalde.

YERMA (*Titreyerek*): Nasıl?

VICTOR: Senin adına çok mutluyum.

YERMA (Neredeyse boğulacak gibi): Hayır... Benim için değil onlar. MARIA'nın bebeği için.

VICTOR: Pekâlâ, belki bu örnek seni de yüreklendirir. Bu evin eksiği bir çocuk.

YERMA (*Endişeli*): Evet, eksiği o!

VICTOR: Öyleyse, haydi bakalım. Kocana söyle, işleri bu kadar çok düşünmesin. Para kazanmak istiyor ve onu kazanacak da, fakat öldükten sonra onu kime bırakacak? Ben koyunlarla gidiyorum. Juan'a söyle, benden satın aldığı iki koyunu gelip alsın; diğer konuya gelince, daha derin kazsın!

(*Gülümseyerek yola koyulur.*)

YERMA (*Tutkulu bir biçimde*): Evet bu doğru! Daha derin kazmak!

Sevgili çocuğum, evet'tir cevabım sana,
Kırıldım ve parçalandım senin uğruna.
Nasıl da acı veriyor bu karın bana.
İlk beşik yeri olacak olan sana!
Ah! Çocuğum ne zaman geleceksin bana?
Tenin yasemin koktuğunda.

(*YERMA, düşünceli bir biçimde ayağa kalkar ve VICTOR'un ayakta durduğu yere doğru hareket eder, sanki dağ havası soluyormuş gibi güçlü bir biçimde nefes alır. Sonra, sanki bir şey arıyormuş gibi odanın diğer tarafına geçer ve orada sandalyesine geri döner ve tekrar dikişi eline alır. Dikiş dikmeye başlar, sonra gözleri uzak bir noktaya sabitlenmiş hâlde kalır.*)

ikinci sahne

(Kırsal alan. YERMA girer. Elinde bir sepet taşımaktadır. YAŞLI PAGAN KADIN girer.)

YERMA: İyi günler.

YAŞLI PAGAN KADIN: İyi günler sana olsun, güzel kız. Nereye gidiyorsun?

YERMA: Zeytinlikte çalışan kocama yemek götürmekten geliyorum.

YAŞLI PAGAN KADIN: Evleneli çok oldu mu?

YERMA: Üç yıl.

YAŞLI PAGAN KADIN: Çocukların var mı?

YERMA: Hayır.

YAŞLI PAGAN KADIN: Öf! Olacaktır elbette.

YERMA (*Endişe içinde*): Öyle mi düşünüyorsunuz?

YAŞLI PAGAN KADIN: Neden olmasın ki? Ben de kendi kocama yemek götürüp duruyorum. O artık yaşlı. Fakat hâlâ sürekli çalışıyor. Gökte dokuz güneş gibi dokuz tane oğlum var, ancak hiç kızım yok, bu yüzden ben de nehrin bir tarafından diğerine geçip duruyorum.

YERMA: Öyleyse, siz nehrin diğer tarafında oturuyorsunuz.

YAŞLI PAGAN KADIN: Evet. Değirmenlerin yanında. Hangi ailedensin sen?

YERMA: Ben çoban Enrique'nin kızıyım.

YAŞLI PAGAN KADIN: Ah! Çoban Enrique. Onu tanırdım. İyi insanlardır onlar: Erkenden kalk, durmadan ter dök, birkaç dilim ekmek ye ve sonra da öl. Ne eğlence, ne oyun, ne hiçbir şey. Tatiller, başkaları içindir. Sessizliğin yaratıklarıdır onlar. Senin amcalarından biriyle evlenebilirdim. Fakat, oh, hayır... Ben her zaman etekleri havada uçuşan bir kadın oldum, karpuz diliminin, şenliklerin, tatlı pastanın peşinden ok gibi gittim, sürekli. Çok kez gitar seslerinin gelip geçtiğini sanarak, şafak vaktinde sokağa fırlamışımdır, meğer gelip geçen yalnızca rüzgârmış. (*Güler*) Hâlime güleceksin sanırım. İki kocam, on dört çocuğum oldu. Beş tanesi öldü; bununla birlikte, asla mutsuz değilim ve daha uzun süre yaşamak istiyorum. Sana söyleyeceğim şudur: İncir ağaçlarına bak, ne kadar uzun yaşıyorlar! Evler, ne kadar uzun süre ayakta kalıyorlar! Ve yalnızca bizler, şu lanetlenmiş zavallı kadınlar, mahvederiz kendimizi, hiç değmeyecek bir şey uğruna.

YERMA: Size bir soru sormak istiyorum.

YAŞLI PAGAN KADIN: Bakalım? (*YERMA'ya yakından bakar*) Bana ne sormak istediğini biliyorum. Böyle şeyler hakkında pek söz söylenmez. (*YAŞLI PAGAN KADIN ayağa kalkar.*)

YERMA (*Yaşlı kadını durdurarak*): Neden söz söylenmez. Sizin konuşmanızı dinledikten sonra size güvenebileceğimi hissettim. Uzun süreden bu yana, bu konular hakkında, yaşlı bir kadınla konuşmayı arzuluyorum. Çünkü bilgilenmek istiyorum. Evet. Siz bana anlatabilirsiniz.

YAŞLI PAGAN KADIN: Neyi?

YERMA (*Sesini alçaltarak*): Sizin bildiklerinizi. Ben neden kısırım? Tüm hayatımı kümes hayvanlarına bakmak ya da ütülü perdeleri küçük pencereme asmakla mı geçireceğim? Siz bana yalnızca ne yapmam gerektiğini söyleyin, ne olursa olsun onu yapacağım; gözümün en hassas parçasına iğne batırmamı söyleseniz bile.

YAŞLI PAGAN KADIN: Ben mi? Sana ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Ben yalnızca sırtüstü yattım ve şarkı söylemeye başladım. Çocuklar su gibi akıp gelmeye başladı. Ah! Kim senin sahip olduğun şu vücudun güzel olmadığını söyleyebilir? Sokaktan aşağı bir adım at; yolun dibindeki aygırlar kişneyecektir. Ah! Bırak beni, genç kadın, konuşturma beni. Kafamda söylemek istemediğim birçok düşünce var.

YERMA: Neden? Kocamla bundan başka hiçbir şey konuşmuyorum.

YAŞLI PAGAN KADIN: Baksana. Sen kocandan hoşlanıyor musun?

YERMA: Nasıl?

YAŞLI PAGAN KADIN: Onu seviyor musun? Onunla olmayı arzuluyor musun?

YERMA: Bilmiyorum.

YAŞLI PAGAN KADIN: Yanına yaklaştığında titriyor musun? Dudaklarını sana yaklaştırdığında, bir rüyadaki gibi kendinden geçmiyor musun? Söyle bana.

YERMA: Hayır. Hiç böyle hissetmedim.

YAŞLI PAGAN KADIN: Hiç mi? Dans ettiğiniz zamanda bile mi?

YERMA (*Hatırlayarak*): Belki... Bir kez...Victor ile...

YAŞLI PAGAN KADIN: Evet, devam et.

YERMA: Kolunu belime doladı, hiçbir şey söyleyemedim çünkü konuşamıyordum, sanki dilim tutulmuştu. Bir

başka defa, yine Victor'la... ben o zaman on dört yaşındaydım, o ise iriyarı bir genç delikanlıydı; bir sulama kanalı üstünden atlamak için beni kolları arasına aldı ve ben öylesine bir titremeye başladım ki, dişlerimin çatırdaması duyuluyordu. Fakat ben her zaman utangaç biri oldum.

YAŞLI PAGAN KADIN: Peki, ya kocanla...

YERMA: Kocam başka bir şey. Babam beni ona verdi, ben de onu kabul ettim. Memnuniyetle. Gerçek bu. Sonra, onunla nişanlandığım ilk günden itibaren düşünmeye başladım... Çocuk sahibi olmayı. Ve kendimi onun gözlerinde görebiliyordum. Evet, fakat gördüğüm şey, idaresi kolay, oldukça küçük bir kızdı, sanki ben kendi küçük kızım olmuşum gibi.

YAŞLI PAGAN KADIN: Benim tam zıddım. Belki bu nedenle zamanında hâlâ bebeğin olmadı. Erkekler bize zevk vermeli, kızım. Onlar saçlarımızın örgülerini açmalı ve kendi ağızlarından susuzluğumuzu gidermeliler. Bu dünya böyle akıp gider.

YERMA: Sizin dünyanız, benimki değil. Çok şey hakkında düşünüyorum ve çocuğumun bunları gerçekleştireceğine güveniyorum. Bu çocuk hatırına kendimi kocama verdim ve o doğabilsin diye kendimi vermeye devam ediyorum, yoksa kendim herhangi bir zevk aldığımdan değil.

YAŞLI PAGAN KADIN: Ve sonuç olarak karnın bomboş kalmış!

YERMA: Hayır, boş değil, çünkü onu nefretle dolduruyorum. Söyleyin bana: Suçlu ben miyim? Erkekte erkeklik aramak doğru değil mi? Öyleyse, sizi yatakta üzgün gözlerle tavana bakarken bırakıp, sırtını size dönüp uykuya dalan erkek hakkında ne düşüneceksiniz? Onu mu düşünmeye devam edeceksiniz, yoksa vücudundan

çıkabilecek ışıltılı yeni varlığı mı? Bilemiyorum, fakat siz söyleyin bana, Tanrı aşkına, söyleyin!
(*Dizlerinin üstüne çöker.*)

YAŞLI PAGAN KADIN: Ay! Nasıl da tam çiçek açmış birisin! Nasıl güzel bir yaratıksın. Bırak beni artık. Daha fazla söyletme bana. Seninle daha fazla konuşmak istemiyorum. Bunlar onur meseleleridir ve hiç kimsenin onurunu zedelemek istemem. Sen yolunu bulacaksın. Her ne olursa olsun, daha az masum olmalısın.

YERMA (*Üzüntü içinde*): Benim gibi kırda büyüyen kızlara tüm kapılar kapalıdır. Burada her şey, üstü kapalı sözlere, imalara, jestlere dönüşüyor çünkü bütün bunların bizim bilebileceğimiz şeyler olmadığını söylüyorlar. Ve siz de aynısınız, siz bile konuşmuyorsunuz ve her şeyi bilen bir doktor havası taşımanıza rağmen, susuzluktan ölmekte olan bir kadına su vermekten sakınıyorsunuz.

YAŞLI PAGAN KADIN: Dingin başka bir kadınla konuşurdum. Seninle hayır. Ben olgun, yaşlı bir kadınım ve ne dediğimin farkındayım.

YERMA: Öyleyse, Tanrı beni korusun.

YAŞLI PAGAN KADIN: Tanrı mı, hayır. Tanrı'dan asla hoşlanmadım. Sizler onun var olmadığını ne zaman anlayacaksınız? İnsanlardır seni koruması gereken.

YERMA: Fakat, neden bunu bana söylüyorsunuz, neden?

YAŞLI PAGAN KADIN (*Giderken*): Buna rağmen, küçücük de olsa bir Tanrı'ya ihtiyaç var; tarlaların neşesini bataklıklara dönüştüren çürük tohumlu adamlar üzerine şimşekler çaktırması için.

YERMA: Ne söylemek istediğinizi anlamıyorum.

YAŞLI PAGAN KADIN: Pekâlâ, benim için yeterince açık. Kendini üzüntüye kaptırma. Umudunu asla yitirme. Hâlâ çok gençsin. Benden ne yapmamı istiyorsun?

(Yola koyulur.)

(İki genç kız girer.)

BİRİNCİ KIZ (*YERMA'ya*): Her yerde insanlarla karşılaşıyoruz.

YERMA: Yoğun işleriyle erkekler zeytinlikteler, onlara yiyecek götürmek gerekli. Evde kalanlar, yalnızca yaşlılar.

İKİNCİ KIZ: Köye geri mi dönüyorsun?

YERMA: Evet, oraya doğru gidiyorum.

BİRİNCİ KIZ: Acele etmek zorundayım. Çocuğu uyurken bıraktım ve evde hiç kimse yok.

YERMA: Öyleyse, hızlan kadın. Çocuklar yalnız başlarına bırakılmamalı. Evinde domuzlar var mı?

BİRİNCİ KIZ: Hayır. Fakat haklısın. Aceleyle geri dönüyorum.

YERMA: Haydi koş. Türlü şeyler gelebilir insanın başına. Herhalde kapıyı kapatmışsındır.

BİRİNCİ KIZ: Tabii.

YERMA: İyi, fakat sizin gibi kızlar küçük bir çocuğun nasıl bir varlık olduğunun ayırdında değildir. Bize oldukça zararsız görünen bir şey onun için ölümcül olabilir. Bir iğne, bir yudum su.

BİRİNCİ KIZ: Haklısınız. Koşarak gidiyorum. Bazı şeyleri doğru dürüst düşünemiyorum.

YERMA: Haydi git.

İKİNCİ KIZ: Sizin de dört beş çocuğunuz olsaydı, böyle konuşmazdınız.

YERMA: Neden? Kırk çocuğum da olsa benim için hiçbir şey değişmezdi.

İKİNCİ KIZ: Her ne ise, senin ve benim çocuklarımız yok, oldukça sakin bir hayat yaşıyoruz.

YERMA: Hayır. Ben öyle yaşamıyorum.

İKİNCİ KIZ: Ben yaşıyorum. Ne güç iş! Buna karşılık annem, çocuğum olsun diye bana sürekli şifalı ot vermekten geri kalmıyor ve Ekim ayında, Santo'ya [Kutsanmış Yere] gideceğiz, diyorlar ki eğer sıkıca dua ederseniz, dilediğiniz yerine gelir. Annem dilekte bulunacak, ben bulunmayacağım.

YERMA: Öyleyse, neden evlendin?

İKİNCİ KIZ: Çünkü, beni evlendirdiler de ondan. Tüm kadınlar evleniyorlar. Böyle devam edersek, bekâr kalanlar yalnızca küçük kız çocukları olacak. Üstelik... Gerçekte, kiliseye gitmeden çok önce evleniyor kızlar. Aslında yaşlı kadınlar dışında, bu konularda yaygara kopartan başkaları yok. Ben on dokuz yaşındayım ve ne yemek yapmayı severim ne de çamaşır yıkamayı. Peki sonuçta ne oluyor, bütün günümü sevmediğim işleri yapmakla harcıyorum. Ne için? Kocamın kocam olmasına ne gerek var. Şimdi yaptıklarımızı evlenmeden önce de aynen yapıyorduk. Yaşlıların saçmalıklarından başka bir şey değil.

YERMA: Sus canım, böyle şeyler söyleme.

İKİNCİ KIZ: Şimdi siz benim deli olduğumu söyleyeceksiniz, deli kız, deli kız!

(*Güler*) Ben de size, hayatta öğrendiğim yegâne şeyi söyleyeyim: Herkes sevmedikleri işleri yapmak üzere evlerinin içine tıkıştırılmış durumda. Halbuki, sokakta olmak çok daha iyi bir şey. Ben ırmağa doğru aşağıya gidiyorum, sonra çan çalmak için yukarı tırmanıyorum, bir bardak serinletici anasonlu içki içiyorum.

YERMA: Sen hâlâ bir kız çocuğusun.

İKİNCİ KIZ: Tamam, öyle ise deli bir kız değilim. (*Güler*)

YERMA: Annen köyün tepesinde mi oturuyor?

İKİNCİ KIZ: Evet.

YERMA: En son evde.
İKİNCİ KIZ: Evet.
YERMA: Adı ne annenin?
İKİNCİ KIZ: Dolores. Neden soruyorsun?
YERMA: Hiçbir şey için.
İKİNCİ KIZ: Sorman için bir neden olmalı!
YERMA: Bilmiyorum aslında... Yalnızca bir şeyler söylemek için...
İKİNCİ KIZ: Hoşça bak kendine... Görüyorsun, kocama yemeğini götürüyorum. (*Güler*) Bu hâle gelebileceğimi kim düşünebilirdi? Ona sevgilim diye hitap edemem ne yazık! Doğru değil mi? (*Güler*) Deli kız artık gidiyor! (*Neşeli bir biçimde gülerek yola koyulur*) Hoşça kal.
VICTOR'UN SESİ (*Şarkı söylemektedir*):

Neden yalnız uyuyorsun, çoban?
Neden yalnız uyuyorsun çoban?
Benim yün yorganımın içinde
Uyursun daha iyice.
Neden yalnız uyuyorsun, çoban?

(*YERMA Dinlemektedir.*)

Neden yalnız uyuyorsun, çoban?
Benim yün yorganımın içinde
Uyursun daha iyice.
Yorganın kara taştır, çoban,
Ve gömleğin şafak kırağısı, çoban,
Kışın gri hasırotlarıyla
Kaplıdır yatağının gecesi.
Meşe ağaçları iğneler koyar, çoban,
Yastığının altına, çoban,
Ve eğer duyarsan kadın sesi
Bil ki o kırık sesidir suyun.
Ah! Çoban, çoban.

Ne ister şu dağ senden?, çoban.
Şu acı otların dağı,
Hangi çocuk öldürecek seni?
Dikeni katırtırnağının!

(*YERMA Dışarı çıkarken, içer girmekte olan VICTOR ile çarpışır.*)

VICTOR (*Neşeli bir biçimde*): Nereye gidiyor bu güzel varlık, bakalım?

YERMA: Sen mi şarkı söylüyordun?

VICTOR: Evet, bendim.

YERMA: Harika! Senin hiç şarkı söylediğini duymamıştım.

VICTOR: Duymadın mı?

YERMA: Ve çok güçlü bir sesin var. Sanki bir su seli ağzını dolduruyor gibi.

VICTOR: Ben mutlu bir insanım.

YERMA: Evet, öylesin.

VICTOR: Sen ise hep mutsuz.

YERMA: Aslında mutsuz biri değilim, fakat koşullar beni bu hâle getirdi.

VICTOR: Ve kocan senden daha da mutsuz.

YERMA: Evet, öyle. Onun yavan bir karakteri var.

VICTOR: O hep öyleydi.

(*Sessizlik. YERMA Oturur.*)

VİKTOR: Ona yemeğini mi götürdün?

YERMA: Evet. (*YERMA, VICTOR'a bakar. Sessizlik*)

Buranda ne var? (*YERMA, VICTOR'un yüzünü göstererek*)

VICTOR: Nerede?

YERMA (*Ayağa kalkar ve VICTOR'a yaklaşır.*): Burada... Yanağında; yanığa benzer bir şey.

VICTOR: Önemli bir şey değil.

YERMA: Bana bir şey varmış gibi geldi.

(*Sessizlik*)

VICTOR: Güneşten olmalı.
YERMA: Belki... (*Sessizlik. Sessizlik giderek yoğunlaşır ve her ikisi de en küçük bir harekette bulunmadan, aralarında güçlü bir tansiyon oluşur.*): Dinliyor musun?
VICTOR: Neyi?
YERMA: Ağlama sesini duyamıyor musun?
VICTOR (*Dikkatle dinleyerek*): Hayır.
YERMA: Bir çocuk ağlaması duydum gibi geldi bana.
VICTOR: Gerçekten mi?
YERMA: Ses çok yakından geliyordu. Ve boğuk bir ağlama sesiydi.
VICTOR: Buralarda her zaman, meyve çalmaya gelen birçok çocuk vardır.
YERMA: Hayır. Ufacık bir çocuk sesi gibi bu.
(*Sessizlik*)
VICTOR: Ben hiçbir şey duymuyorum.
YERMA: Benim hayallerim olmalı.
(*YERMA, dikkatlice VICTOR'a bakar ve VICTOR da ona aynı şekilde bakar, sonra sanki korkmuş gibi, yavaşça gözlerini YERMA'dan ayırır.*)
(*JUAN girer.*)
JUAN: Ne yapıyorsun hâlâ burada?
YERMA: Konuşuyorum.
VICTOR (*Çıkarken*): Hoşça kalın.
JUAN: Evde olman gerekirdi.
YERMA: Biraz oyalandım.
JUAN: Seni neyin oyaladığını anlamıyorum.
YERMA: Kuşların şarkı söylemelerini dinliyordum.
JUAN: Peki, tamam. İşte böylece insanların dedikodu yapmasına neden olacaksın.
YERMA (*Sertçe bir biçimde*): Juan, sen gerçekten ne düşünüyorsun?

JUAN: Senin için söylemiyorum, başka insanlar için söylüyorum.

YERMA: Başkalarının canı cehenneme!

JUAN: Küfretme. Bu bir kadında çirkin bir şeydir.

YERMA: Bir kadın olabilsem keşke.

JUAN: Haydi bu konuşmayı keselim. Eve git artık. (*Sessizlik*)

YERMA: Peki, tamam. Seni bekleyeyim mi?

JUAN: Hayır. Tüm gece boyunca sulama yapacağım. Su çok az geliyor. Güneş doğumuna kadar sulama sırası benim. Hırsızların onu çalmasını önlemem lazım. Sen yat ve uyu.

YERMA (*Dramatik bir biçimde*): Uyuyacağım ha! (*YERMA çıkar.*)

birinci sahne

(Köyün kadınlarının çamaşır yıkadıkları bir akarsu başı. Çamaşır yıkayan kadınlar, değişik düzeylerde yer almaktadırlar. Perde kalkmadan önce şarkı söyledikleri duyulur.)

KADINLAR:

Soğuk akarsuyun içinde
Yıkıyorum kurdeleni şimdi,
Bir gülüş var yüzünde
Sıcacık bir yasemin misali.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Ben dedikodu yapmayı sevmem.

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Fakat burada herkes dedikodu yapar.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Ayrıca bunda herhangi bir kötülük yok.

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: İffetli olmak isteyen kadın, onu kendi kazanmak zorundadır.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Toprağa bir kekik ektim
onu büyürken gördüm.

İffetli olmak isteyen
takınmalı terbiyesini kendiliğinden.
(*Gülerler.*)

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Böyle diyorlar, işte.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Evet, ama bu konuda kimsenin bir şey bildiği yok.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Bildiğimiz o ki, koca onlarla birlikte yaşamak üzere iki kız kardeşini getirtti.

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Şu evde kalmış kızlar mı?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Evet, onlar. Eskiden kilisenin gözetiminde görevliydiler ve şimdi de yengelerini gözetleyecekler. Ben onlarla yaşayamazdım.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Neden?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Çünkü korku veriyorlar insana. Onlar, mezarların üstünde aniden çıkan şu büyük yapraklar gibiler. Balmumu ile sıvanmış gibiler. Tamamıyla içlerine dönükler. Bana yemeklerini kandil yağıyla pişiriyorlarmış gibi geliyor.

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Şimdiden evdeler mi?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Dünden beri. Koca tarlalarına gidebilir tekrar.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Fakat, birileri bana ne olduğunu söyleyebilir mi acaba?

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Öncekigece, dondurucu soğuğa rağmen, bütün geceyi kapı eşiğinde oturarak geçirmiş.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Fakat neden?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Evinin içinde kalmaya tahammül edemiyor.

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Böyledir hep, şu kısır kadınlar: Dantel işlemek ya da elma reçeli yapmak yerine, çatıya çıkmaktan ve ırmak kenarında çıplak ayak dolaşmaktan hoşlanırlar.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Sen hangi hakla böyle şeyler söylüyorsun? Çocuğu yok, tamam, fakat bu onun suçu değil ki.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Çocuk sahibi olmak isteyen kadının çocukları olur. Fakat rahatına düşkün, üşengeç kadınlar karınlarının kırışmasını istemezler.

(*Gülerler.*)

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Ve kendilerini allık ve pudra ile donatıp ve yakalarına zakkum filizleri takıp, kendi kocası olmayan, diğer erkeklerin peşine düşerler.

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Gerçek bu!

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Fakat, onu başka erkeklerle gördünüz mü siz?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Biz görmedik, ama başkaları görmüş.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Hep başkaları, başkaları!

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: İki kez, diyorlar.

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Peki, ne yapıyorlardı?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Konuşuyorlarmış.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Konuşmak bir günah değil.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Şu dünyada bakmak diye bir şey vardır. Annem sürekli öyle derdi.

Çiçeklere bakan kadınla, bir erkeğin uyluklarına bakan kadın aynı değildir. O erkeğe bakıyor.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Ama kime bakıyor?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Bir erkeğe. Duyuyor musun? Kafana sok bunu. Daha yüksek sesle söylememi ister misin? (*Gülmeler.*) Ve ona bakmadığı zaman, yalnız olduğunda, o önünde olmadığında, onu gözlerinde resmediyor.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Bu tamamıyla yalan! (*Bağırıp çağrışmalar.*)

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Kocasından ne haber?

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Kocası sanki bir sağır. Güneşin altında kıpırdamadan yatan bir kertenkele gibi.

(*Gülmeler.*)

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Eğer çocukları olsaydı, tüm bunlar yoluna girerdi.

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Tüm bunlar, kendi yazgılarıyla barışık olmayan insanların sorunlarıdır.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Her geçen saat, o evdeki hayat, artarak cehenneme dönüşüyor. O ve görümceleri, tek kelime söylemeden, tüm gece boyunca, duvarları beyazlatıyorlar, bakırları ovuyorlar, pencere camlarını temizliyorlar, ahşap döşemeleri parlatıyorlar. Ve ev daha çok ışıldadıkça, içi de daha çok yakıcı oluyor.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Bütün suç kocasında. Bir erkek karısına çocuk veremediği zaman, kadınına ilgi göstermek zorundadır.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Suç kadının, çakmaktaşı gibi sert bir dili olduğu için.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Hangi şeytan girdi içine, seni böyle konuşturan?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Peki, kim sana izin verdi, bana nasihat vermen için?

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Susun yeter!

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Bir örgü iğnesiyle, tüm dedikoducu dilleri dikmek isterdim.

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Sen de sus!

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Ben de o iğneyi tüm ikiyüzlü kadınların göğsüne saplardım.

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Sessiz olun! Görümcelerin şuradan geldiğini görmüyor musunuz? (*Fısıldaşmalar. YERMA'nın iki görümcesi girer. Sanki yas tutma kılığı içindedirler. Ağır bir sessizlik içinde çamaşır yıkamaya başlarlar. Çıngırak sesleri duyulmaktadır.*)

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Çobanlar şimdiden gidiyorlar mı?

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Evet, tüm koyun sürüleri gidiyor şimdi.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Koyunların kokusuna bayılırım.

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Gerçekten mi?

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Niçin olmasın? İnsanın kendine ait bir koku. Aynen, kışın ırmağın getirdiği kırmızı çamurun kokusunu sevdiğim gibi.

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Kapris işte!

BEŞİNCİ ÇAMAŞIRYIKAYAN KADIN (*Bakarak*): Tüm koyun sürüleri birlikte gidiyor.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Bakın nasıl koşuyorlar! Düşman askerleri sürüsü gibi!

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Artık hepsi gitti, hiç eksiksiz.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Dur bir bakalım... Hayır... Evet, evet, bir eksik var.
BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Hangisi?
DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN: Victor'unki.
(İki görümce doğrulur ve etrafa bakarlar.)
DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN (*Şarkı söyler.*):

Soğuk akarsuyun içinde
Yıkıyorum kurdeleni şimdi,
Bir gülüş var yüzünde
Sıcacık bir yasemin misali.
Bu yaseminin
Küçücük karbeyazı içinde
Yaşamak istiyorum kendimce.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Yazık evli kısır kadına!
Yazık göğüsleri kumla dolu kalana!

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Söyle bana eğer
Var mı o tohum kocanda
Suya şarkı söylettirebilecek
Senin yakanda.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Senin gömleğin bir gemidir
Gümüş ve rüzgârdan
Hani şu sahillerde dolaşan.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Çocuğumun giysilerini
Getirdim yıkamaya
Ağartmayı öğrensin diye
Ders vermek için suya.

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

İniyor dağlardan
Yemek yemeye kocam.

Tek gül verir o bana
Bense üç gül veririm ona.

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
İşte geliyor ovadan
Akşam yemeğine kocam.
Örtüyorum mersin yapraklarıyla
Verdiği kızgın koru bana.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Geliyor uçarak
Uyumaya benimle kocam.
Ben bir kırmızı şebboy
O kırmızı bir şebboy.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Çiçeği çiçeğe kavuşturmalı
Kurak yaz
Orak biçicinin kuruttuğunda kanını.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Ve açmalı karnını uykusuz kuşlara
Kış kapıyı titreyerek çaldığında.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
İnlemeli çarşaflar arasında.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Ve şarkı söylemeli!

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Erkeğimiz bize çiçek ve ekmek getirdiğinde.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Çünkü kolları kenetleyecektir bizi.

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Çünkü ışık kırılacaktır boğazımızda.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Çünkü tatlanacaktır dalların filizi.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Ve rüzgârın çadırları kaplayacaktır dağları.

ALTINCI ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN (*Akıntıların tepesinde görünerek*)

Bir çocuk kaynaştırabilecektir sert kristallerini şafağın.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Ve sahiptir vücudumuz
Mercanın öfkeli dallarına.

ALTINCI ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Olabilsin diye kürek çekenler
Bu denizin sularında.

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Küçük bir çocuk,
Bir çocuk.

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Ve güvercinler açarlar kanatlarını ve gagalarını.

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Ağlayan bir çocuk, bir erkek çocuk.

DÖRDÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Ve hamle yapar erkekler
Yaralı geyikler gibi.

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Sevinç, sevinç, sevinç,
Gömleğin altındaki,
Yuvarlaklaşmış karın için!

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Sevinç, sevinç, sevinç,
Harika bebenin yumuşak çanağı göbek için!

BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Fakat, yazık evli kısır kadına!
Yazık göğüsleri kumla dolu kalana!

ÜÇÜNCÜ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Bırak parlasın!

İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:

Bırak koşsun!

BEŞİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Bırak tekrar parlasın!
BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Bırak şarkı söylesin!
İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Bırak gizlensin!
BİRİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Ve bırak yeniden şarkı söylesin!
ALTINCI ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN:
Yeni bir şafak ışığıdır
Çocuğumun önlüğünde taşıdığı.
İKİNCİ ÇAMAŞIR YIKAYAN KADIN (*Tüm kadınlar koro hâlinde şarkı söyler*):
Soğuk akarsuyun içinde
Yıkıyorum kurdeleni şimdi,
Bir gülüş var yüzünde
Sıcacık bir yasemin misali.
Ha! ha! ha!
(*Çamaşırları ritmik olarak silkeler ve onlara defalarca vururlar.*)

ikinci sahne

(*YERMA'nın evi. Hava kararmaktadır. JUAN oturmaktadır. İki görümce ayaktadır.*)

JUAN: Dışarı çıkalı çok olmadı mı dedin? (*Büyük kız kardeş başını sallayarak cevaplar.*) Çeşmede olmalı. Fakat biliyorsunuz ki yalnız dışarı çıkmasını istemiyorum.
(*Sessizlik.*) Sofrayı kurabilirsiniz artık. (*Küçük kız kardeş çıkar.*) Yediğim yemeği hakkıyla kazanıyorum. (*Kız kardeşine*) Dün zor bir gün geçti. Elma ağaçlarını budуyordum ve hava kararmaya başlayınca düşünmeye başladım: Neden bu kadar çalışıp didineyim, bir tek elmayı bile ağzıma atamıyorsam eğer. Bıktım, usandım artık. (*Eliyle yüzünü siler. Sessizlik.*)

Hâlâ geri dönmedi... İçinizden biri onunla gitmeliydi, bu nedenle buradasınız, benim masamda yemek yiyor ve benim şarabımı içiyorsunuz. Benim hayatım dışarıda, tarlalarda, fakat namusum burada. Ve benim namusum aynı zamanda sizin de namusunuzdur. (*Kız kardeş başını öne eğer*) Bunu kötüye alma. (*İki testiyle birlikte YERMA girer. Kapının girişinde durur.*) Pınardan mı geliyorsun?

YERMA: Yemekte soğuk su olsun diye. (*Diğer kız kardeş çıkar*) Tarlalarda işler nasıl gidiyor?
(*YERMA testileri yere bırakır. Sessizlik.*)

JUAN: Dünü ağaçları budamakla geçirdim.

YERMA: Bu gece evde kalacak mısın?

JUAN: Koyun sürüsüne bakmam lazım. Biliyorsun ki, bu mal sahibinin işidir.

YERMA: Evet, onu iyi biliyorum. Bunu tekrarlamana gerek yok.

JUAN: Her erkeğin kendi hayatı var.

YERMA: Her kadının da kendi hayatı... Kalman için sormuyorum. İhtiyacım olan her şey var burada. Kız kardeşlerin beni yakından gözetliyorlar. Ben burada taze ekmek, lor peyniri ve fırında pişmiş kuzu yiyorum ve senin koyunların da tepelerde taze çimen yiyorlar. Sanırım huzur içinde yaşayabilirsin.

JUAN: Huzur içinde yaşamak için insanın rahat olması gerekir.

YERMA: Sen değil misin?

JUAN: Hayır, değilim.

YERMA: Yönünü değiştir.

JUAN: Benim nasıl biri olduğumu bilmiyor musun? Koyunların ağılda, kadınların evde kalması gerek. Sen çok fazla dışarı çıkıyorsun. Bunu sana sürekli söylediğimi duymadın mı?

YERMA: Doğru. Kadınlar ev içinde kalmalı. Ama evler mezar olmadıkları sürece.
Sandalyelerin kullanıldıkça kırıldığı ve yatak çarşaflarının içlerinde çok yatıldıkça eskidiği sürece. Fakat bu evde böyle bir şey yok. Her gece, yatağıma yattığımda, onu yepyeni, daha çok pırıltılı buluyorum; sanırsınız kentten yeni getirilmiş gibi.

JUAN: Sen de biliyorsun ki şikâyet etmekte haklıyım. Tetikte olmak için nedenlerim var.

YERMA: Tetikte olmak mı? Neye karşı? Seni incitecek hiçbir şey yapmıyorum. Senin emrin altında yaşıyorum ve çektiğim tüm acıları içimde saklıyorum. Ve her geçen gün, bu durum daha da kötüleşecek, sanıyorum. Haydi keselim artık. Derdime yapabileceğim en iyi biçimde, dayanmaya çalışacağım. Ve sen de artık bana hiçbir şey sorma. Eğer aniden yaşlanmış bir kadına dönüşebilip, ağzım buruşmuş bir çiçek hâline gelebilseydi, sana gülümseyebilirdim ve seninle hayatı sakince paylaşabilirdim. Fakat şimdi, şimdi beni üzüntülerimle baş başa bırak.

JUAN: Öyle bir tarzda konuşuyorsun ki, hiç anlamıyorum seni. Seni hiçbir şeyden yoksun bırakmıyorum. Hoşlandığın şeyleri komşu köylerden aldırıp getirtiyorum. Benim de kendi kusurlarım var fakat seninle huzur ve sükûnet içinde yaşamak istiyorum. Evin dışında uyuduğumda, senin de evde uyuduğunu bilmek istiyorum.

YERMA: Fakat ben uyumuyorum, ben uyuyamıyorum.

JUAN: Bir şeyin mi eksik? Söyle bana! Cevap ver bana!

YERMA (*Anlamlı bir biçimde, kocasına bakar*): Evet, bir eksiğim var.

(*Sessizlik.*)

JUAN: Her zaman aynı şey. Beş yılı geçti. Ben bu konuyu neredeyse unuttum artık.

YERMA: Fakat ben, sen değilim. Erkeklerin bütün bir başka hayatları var: Hayvan sürüleri, ağaçları, kendi aralarında sohbetleri. Fakat kadınlar için, yavrularına sahip olmak ve onları yetiştirmekten başka bir hayat yoktur.

JUAN: Her kişi aynı değil. Neden erkek kardeşinin çocuklarından birini almıyorsun? Ben buna karşı değilim.

YERMA: Başkalarının çocuklarını yetiştirmek istemiyorum ben. Onları kucağıma aldığımda, kollarımın buz keseceğini sanıyorum.

JUAN: Bu zafiyet yüzünden çılgına dönmüş gibi yaşıyorsun; yapmam gereken şeyler hakkında hiçbir şey düşünemiyorsun ve başını bir kayaya çarpmaya karar vermiş gibi bir hâl içindesin.

YERMA: Başımı çarpacağım şeyin bir kaya olması mı gerek? Bu ne kötü bir şey! Aslında o, bir çiçek sepeti ve tatlı su olmalıydı.

JUAN: Senin yanında olmak insana kaygı ve tedirginlik veriyor. Son çare olarak, duruma boyun eğmek zorundasın.

YERMA: Ben bu dört duvar arasına, hiçbir duruma boyun eğmemek için geldim. Ne zaman ki, ağzımı kapalı tutmak için, başıma bir bez geçirilir ve tabutumda ellerim birbirine bağlanır, işte o zaman boyun eğerim ancak.

JUAN: Öyleyse, ne yapmak istiyorsun?

YERMA: Su içmek istiyorum, fakat ne bardak var ne de su var; dağa tırmanmak istiyorum, fakat ayaklarım yok; iç etekliğime nakış yapmak istiyorum, fakat iplik bulamıyorum.

JUAN: Aslında sorun şu ki, sen gerçek bir kadın değilsin ve yumuşak başlı bir adamı mahvetmenin peşindesin.

YERMA: Ben kim olduğumu artık bilmiyorum. Bırak beni dışarı çıkıp da rahatlayayım. Hiçbir şeyde seni hayal kırıklığına uğratmadım.

JUAN: İnsanların beni damgalamasını istemiyorum. Bu nedenle, bu kapının kapalı olmasını ve herkesin kendi evinde kalmasını istiyorum.

(*Birinci kız kardeş girer ve yavaşça bir dolaba doğru yürür.*)

YERMA: İnsanlarla konuşmak bir günah değildir.

JUAN: Fakat öyle görülebilir. (*Diğer kız kardeş girer ve bir sürahiyi doldurmak üzere testilere doğru gider. JUAN, sesini alçaltarak*) Bu tür şeylere dayanacak kadar gücüm yok benim. Seninle konuşmaya başladıklarında, ağzını kapalı tut ve evli bir kadın olduğunu düşün.

YERMA (*Şaşırmış bir biçimde*): Evli mi?

JUAN: Ve ailelerin bir şerefi vardır ve bu şeref her iki tarafından korunması gereken bir şeydir. (*Kız kardeş, sürahi ile birlikte yavaşça çıkar.*) Bu şeref, içimizdeki kanın dolaştığı yerde yaşar ve o gölge gibidir, kolayca yok edilebilir. (*Diğer kız kardeş elinde büyük bir tepsiyle çıkar ve sanki dinsel bir geçiş törenindeymiş gibi yürür.*) Bağışla beni. (*YERMA kocasına bakar, kocası başını kaldırınca göz göze gelirler.*) Bana öyle bir tarzda bakıyorsun ki, beni bağışlamanı talep etmek yerine, seni mecbur etsem ve bir yere kapatsam daha iyi olurmuş. Çünkü ben senin kocanım.

(*İki kız kardeş kapıda görünür.*)

YERMA: Rica ediyorum, başka bir şey söyleme. Bırak artık bu konuyu.

(*Sessizlik.*)

JUAN: Haydi yemeğe oturalım. (*Kız kardeşler çıkar.*) Duydun mu beni?

YERMA (*Tatlı bir biçimde*): Sen kız kardeşlerinle ye. Ben henüz acıkmadım.

JUAN: İstediğin gibi olsun. (*Çıkar*)

YERMA (*Sanki bir düşteki gibi*):

Ah! Acıların çayırı.
Ah! Güzelliğe kapanmış kapı!
Ben cefa uğruna bir çocuk istiyorum
Ve hava sunuyor uyuyan Ay'dan
Yıldızçiçekleri bana.

Bu benim ılık sütten iki kaynağım,
Zonkluyor etimin dolgunluğunda
Atın iki nabzı gibi
Sancı veriyor üzüntümün dalında.
Ah! giysimin altındaki kör göğüsler!
Ah! gözsüz ve beyazsız güvercinler!
Ah! hapsedilmiş kanımın acısı
Nasıl da çiviler sokar boynuma eşekarıları gibi!
Fakat gelmelisin sen, sevdiğim, çocuğum,
Çünkü su tuz verir, topraksa meyve,
Ve karınlarımız taşır yumuşak çocuklarımızı,
Bulutların tatlı yağmuru taşıdığı gibi.

(*Kapıya doğru bakar.*)

Maria, neden kapımın önünden böyle aceleyle geçiyorsun?

MARIA (*Kucağında bir çocukla*): Çocukla olunca böyle yapıyorum... Çünkü bu seni hep ağlatıyor!

YERMA: Evet, haklısın.

(*Çocuğu kucağına alır ve oturur.*)

MARIA: Seni imrenirken görmek beni üzüyor.

YERMA: Benimkisi imrenme değil; o yoksunluk.

MARIA: Şikâyet etme.

YERMA: Nasıl şikâyet etmeyeyim, senin ve diğer kadınların içlerinizde çiçek açtığını görünce ve kendimi bunca güzellik arasında işe yaramaz biri olarak bulunca...

MARIA: Fakat senin de başka şeylerin var. Eğer beni dinlersen mutlu olabilirsin.

YERMA: Çocuk sahibi olmayan köylü kadın bir diken buketi gibi yararsızdır, o kötü bir kadındır, hatta ben istemesem bile, Tanrı tarafından terk edilmiş o süprüntülerden biriyim ben. (*Maria çocuğu almak üzere kollarını uzatır.*) Al onu, o seninle çok daha fazla mutlu. Ben de bir annenin elleri yok sanıyorum.

MARIA: Neden böyle diyorsun?

YERMA (*Ayağa kalkar*): Çünkü bıktım usandım artık. Çünkü, bu ellere sahip olup da onları kullanılması gerektiği gibi kullanamamaktan usandım. Çünkü buğdayların sürekli olgunlaştığını, kaynakların durmadan su verdiğini, koyunların yüzlerce kuzu doğurduğunu ve köpeklerin aynı biçimde yavruladığını görmekten kendimi incinmiş, incinmiş ve son derece aşağılanmış hissediyorum; ve tüm kırlar ayağa kalkmış bana kendi tatlı, uykulu yavrularını gösterirken; ben burada, bebeğimin dudakları yerine, çekiç darbeleri hissediyorum.

MARIA: Söylediklerin hiç hoşuma gitmiyor.

YERMA: Çocuk sahibi olan kadınlar, çocuk sahibi olmayanların hâlinden anlamazlar. Sizler her zaman sakin ve işin farkında değilsiniz; tıpkı tatlı suda yüzen birinin, susuzluğun ne olduğu hakkında hiçbir düşüncesi olmadığı gibi.

MARIA: Sana sürekli söylediğimi tekrarlamaktan hoşlanmıyorum.

YERMA: Her defasında arzum daha çok artarken, umudum azalıyor.

MARIA: Bu korkunç bir şey.

YERMA: İşin sonunda, kendi kendimin çocuğu olduğuma inanacağım. Sıklıkla aşağı inip öküzlere yiyecek veriyorum; eskiden bunu yapmazdım, çünkü hiçbir kadın bunu yapmaz; ve sundurmanın karanlığından geçerken, adımlarım bana erkek adımı gibi geliyor.

MARIA: Her canlı yaratık bir amaca sahiptir.

YERMA: Her şeye rağmen, o beni istemeye devam ediyor. Nasıl bir hayat sürdürdüğümü görüyorsun işte!

MARIA: Ya görümcelerin?

YERMA: Eğer onlarla bir kelimelik bile konuşursam, ölüp kefensiz gömüleyim.

MARIA: Ya kocan?

YERMA: Üçü birden bana karşılar.

MARIA: Ne düşünüyorlar, sence?

YERMA: Birtakım hayal ürünleri. Vicdanı rahat olmayan insanların yaptığı şeyler. Başka bir erkeğe kapılacağıma inanıyorlar ve bilmiyorlar ki, böyle bir durum olsa bile, benim soyumda namus her şeyin önünde gelir. Yolumun önündeki taşlar onlar. Fakat bilmiyorlar ki, eğer istersem, bir sel suyuna dönüşerek sürükleyip götürebilirim onları.

(*Kız kardeşlerden biri girer ve elinde bir ekmekle çıkar.*)

MARIA: Bütün bunlara rağmen, kocanın hâlâ seni sevmeye devam ettiğini sanıyorum.

YERMA: Kocam bana ekmek ve ev veriyor.

MARIA: Ne güç işler geldi başına, ne kadar çok sorunlar! Fakat, Efendimizin [Hazreti İsa] çektiği çileleri hatırla. (*Kapının eşiğindedirler.*)

YERMA (*Çocuğa bakarak*): Şimdiden uyanmış.

MARIA: Hemen şarkı söylemeye başlayacaktır.

YERMA: Senin gözlerini almış, bunu biliyor muydun? Bunu fark ettin mi? (*Ağlayarak.*) Gözleri aynı seninkiler.

(*YERMA nazikçe MARIA'yı iter, o da sessizce çıkar.*)

(*YERMA, kocasının çıktığı kapıya doğru yönelir.*)

İKİNCİ KIZ: Şişt!

YERMA (*Dönerek*): Ne?

İKİNCİ KIZ: Onun gitmesini bekledim. Annem seni bekliyor.

YERMA: Yalnız mı o?

İKİNCİ KIZ: İki komşusuyla birlikte.

YERMA: Söyle onlara azıcık beklesinler.

İKİNCİ KIZ: Gerçekten gidiyor musun? Korkmuyor musun?

YERMA: Gideceğim.

İKİNCİ KIZ: Senin bileceğin iş!

YERMA: Ne kadar geç olursa olsun, beni beklesinler!

(*VICTOR girer.*)

VICTOR: Juan evde mi?

YERMA: Evet.

İKİNCİ KIZ (*İşin üstünü örterek*): Tamam öyleyse. Birazdan bluzu getiririm.

YERMA: Her ne zaman istersen. (*Kız çıkar.*) (*VICTOR*'a): Otursana.

VICTOR: Böyle iyiyim.

YERMA (*Seslenerek*): Juan!

VICTOR: Veda etmeye geldim.

YERMA (*Hafif bir ürperti geçirir, fakat sonra sakinleşir*): Kardeşlerinle beraber mi gidiyorsun?

VICTOR: Babam böyle istiyor.

YERMA: Artık çok yaşlanmış olmalı.

VICTOR: Evet, çok yaşlı.

(*Sessizlik.*)

YERMA: Otlakları değiştirmekte haklısın.

VICTOR: Tüm otlaklar aynı.

YERMA: Hayır. Ben olsam çok daha uzaklara giderdim.

VICTOR: Hiçbir farkı yok. Aynı koyunların üstünde aynı yün.

YERMA: Erkekler için doğru fakat biz kadınlar farklıyız. Bir erkeğin yerken, şunu söylediğini asla duymadım: "Bu elmalar ne kadar da güzel." Sizler kendi hedeflerinize doğru, hayatın inceliklerinin farkında olmadan gidiyorsunuz. Bana gelince, bu kuyuların suyundan bile tiksindiğimi söyleyebilirim.

VICTOR: Belki de haklısın.
(*Sahne hafif bir gölge içindedir*)
YERMA: Victor.
VICTOR: Evet, söyle.
YERMA: Neden gidiyorsun? Burada insanlar seni seviyor.
VICTOR: Doğru işler yaptım.
YERMA: Evet, doğru işler yaptın. Genç güçlü bir delikanlıyken, beni kollarına almıştın bir kez. Hatırlıyor musun? Başımıza ne geleceğini kimse bilemez.
VICTOR: Her şey değişir.
YERMA: Bazı şeyler değişmez. Duvarların arkasında kapalı kalan bazı şeyler değişemez, çünkü kimse onları duymaz.
VICTOR: Evet aynen öyle.
(*İkinci Kız kardeş girer ve yavaşça kapıya doğru yönelir ve orada sabit bir biçimde durur, üzerine günün son ışıkları vurmaktadır.*)
YERMA: Fakat eğer aniden yerlerinden fırlayıp çığlık atmaya başlarlarsa
Dünyayı doldurabilirler.
VICTOR: Bunun bir yararı olmaz. Su hendeği kendi yerinde, sürü ağılında, ay gökyüzünde ve erkek sabanının başında.
YERMA: Ne kadar yazık! Yaşlıların bize öğrettiklerini kavrayamamak!
(*Çobanların borularının uzun ve melankolik sesi duyulur.*)
VICTOR: Sürüler.
JUAN: (*Girerken*) Şimdiden yola mı çıkıyorsun?
VICTOR: Gün ağarmadan boğazı geçmek istiyorum.
JUAN: Benden herhangi bir şikâyetin var mı?
VICTOR: Hayır. İyi bir fiyat ödedin.
JUAN: Koyun sürüsünü satın aldım.

YERMA: Öyle mi?
VICTOR (*YERMA'ya*): Onlar senin artık.
YERMA: Bunu bilmiyordum.
JUAN (*Tatmin olmuş bir hâlde*): Bu doğru.
VICTOR: Kocan çiftliğini tepeleme dolduracak.
YERMA: Meyve, onu arayan emekçinin ellerine gelir.
(*Kapıda duran kız kardeş evin içine çekilir.*)
JUAN: Bunca koyunu koyacak yerimiz yok.
YERMA (*Ümitsizce*): Toprak büyüktür.
(*Sessizlik*)
JUAN: Dereye kadar birlikte gidelim.
VICTOR: Bu eve en büyük mutluluğu dilerim.
(*Elini YERMA'ya uzatır*)
YERMA: Tanrı söylediğini duysun! Sana da sağlık ve esenlikler dilerim!
(*VICTOR çıkmaya başlar, YERMA fark edilemeyen bir harekette bulunduğunda, geri döner.*)
VICTOR: Bir şey mi dedin?
YERMA (*Dramatik bir hâlde.*): Sağlık ve esenlik dilerim dedim.
VICTOR: Çok teşekkür ederim.
(*JUAN ve VICTOR çıkarlar. YERMA, üzüntülü bir hâlde, VICTOR'a uzattığı ele bakar. Sonra hızla sola doğru yönelir ve bir şal alır.*)
İKİNCİ KIZ: Haydi gidelim. (*Sessizce YERMA'nın başını örter.*)
YERMA: Haydi gidelim.
(*Gizlice çıkarlar. Sahne neredeyse karanlıktır. İkinci Kız kardeş, sahneyi kendi doğal ışığından daha fazla aydınlatmayan, bir gaz lambası ile girer. Yerma'yı aramak için, sahnenin sonuna kadar gider. Koyun sürülerinin sesleri duyulur.*)
BİRİNCİ GÖRÜMCE (*Alçak sesle*): Yerma!

(*İkinci görümce çıkar ve birbirlerine bakarlar, sonra da kapıya doğru yönelirler.*)

İKİNCİ GÖRÜMCE (*Daha yüksek sesle*): Yerma!

BİRİNCİ GÖRÜMCE (*Kapıya doğru yönelir ve bir buyurgan sesle*): Yerma!

(*Çobanların boru sesleri duyulur. Sahne iyice karanlıktır.*)

birinci sahne

(Büyücü DOLORES'in evi. Gün ağarmak üzeredir. YERMA, DOLORES ve İKİ YAŞLI KADINLA girer.)

DOLORES: Cesurca davrandın.

BİRİNCİ KOMŞU: Dünyada arzudan daha büyük bir güç yoktur.

İKİNCİ KOMŞU: Fakat mezarlık oldukça karanlıktı.

DOLORES: Çok defa, çocuk özlemi içinde bulunan kadınlarla mezarlıkta dua ettim ve hepsi de büyük korkuya kapıldı. Korkmayan yalnız sensin.

YERMA: Ben buraya sonuç almaya geldim. Sizin düzenbaz bir kadın olmadığınızı sanıyorum.

DOLORES: Hayır değilim. Eğer yalan söylediysem, ölülerin ağzı gibi dilim karıncalarla dolsun. Son kez birlikte dua ettiğim bir dilenci kadındı ve senden daha uzun süre kısır kalmıştı; daha sonra karnı öylesine tatlı ve güzel büyümüştü ki, bebeklerini ırmağın kenarında doğurdu, çünkü eve gitmeye vakti kalmamıştı. Onları, kendi sardığı bir bez içinde bakmam için bana getirmişti.

YERMA: Ve ırmaktan buraya kadar yürümeyi becerebildi demek?

DOLORES: Evet. Ayakkabıları ve etekleri kan revan içindeydi... Fakat yüzü ışıl ışıl parlıyordu.

YERMA: Ona bir şey olmadı mı?

DOLORES: Ne olabilirdi ki? Tanrı Tanrı'dır.

YERMA: Evet, kuşkusuz. Hiçbir şey olmaz. O yalnızca bebekleri tutup akarsuda yıkamıştır. Hayvanlar yavrularını yalayarak temizlerler, doğru değil mi? Çocuğuma böyle yapmak beni tiksindirmez. Benim düşünceme göre yeni doğum yapmış kadınların içleri ışıl ışıldır ve bebekleri, onların üzerinde saatlerce yatıp emmek için annelerinin göğüslerini dolduracak ılık süt akıntısını dinlerler; emmelerini bitirince başlarını çevirirler ve anneleri: "Bir damla daha çocuğum, bir damla daha" dedikçe, bebeğin yüzü ve annenin göğsü beyaz damlalara boğulur.

DOLORES: Çocuğun olacak senin. Sana güvence verebilirim.

YERMA: Çocuğa sahip olacağım, çünkü ona sahip olmak zorundayım. Yoksa bu dünyanın benim için anlamı yok. Zaman zaman, çocuğumun asla, asla... olmayacağından emin olduğumda, ateş dalgası gibi bir şey ayaklarımdan yukarı doğru yükselir ve artık her şey bana boşmuş gibi gelir ve sokaktan geçen insanlar, boğalar ve taşlar bana sanki pamuktan yapılmışlar gibi gelir. Ve sorarım kendime: Bunlar burada neden duruyor?

BİRİNCİ KOMŞU: Evli bir kadının çocuklarının olmasını istemesi doğaldır fakat eğer olmuyorsa onlar için bu endişe neden? Bu dünyada önemli olan insanın kendisini yılların seyrine bırakmasıdır. Seni ayıpladığımı sakın sanma. Dualara nasıl katıldığımı kendi gözünle gördün. Fakat çocuğuna hangi geniş arazileri, hangi mutluluğu, hangi gümüş sandalyeyi verebilmeyi umuyorsun?

YERMA: Ben yarını düşünmüyorum, bugünü düşünüyorum. Siz yaşlı bir insansınız ve her şey size şimdiden okunup bitmiş bir kitap gibi gelir. Tüm düşündüğüm susamış olduğum ve özgür olmadığımdır. Sakin bir biçimde uyuyabilmem için çocuğumu kollarımın arasına almak istiyorum ve şunu lütfen dinleyin ve söyleyeceklerim sizi korkutmasın: Çocuğumun sonradan bana eziyet edeceğini, benden nefret edeceğini ve saçlarımdan çekip sokaklarda sürükleyeceğini bilsem de, yine de onun doğumunu zevkle karşılarım. Çünkü size bıçak saplayan, gerçek yaşayan bir insanın arkasından ağlamak, yıllardır kalbime demir atmış şu hayalet için ağlamaktan çok daha iyidir.

BİRİNCİ KOMŞU: Sen öğüt dinlemek için çok gençsin. Fakat Tanrı'nın lütfunu beklerken, kocanın sevgisine sığın.

YERMA: Ah! Bedenimdeki en derin yaraya parmak bastınız.

DOLORES: Ama senin kocan iyi bir insan.

YERMA (*Ayağa kalkarak*): İyi bir insan! İyi bir insan! Bir yararı var mı? Keşke kötü bir insan olsaydı. Fakat değil. Gündüzleri koyunlarını otlatmaya gider ve geceleri paralarını sayar. Beni kucakladığında görevini yapmış olur fakat ben onun belden aşağısını sanki beden yerine bir ceset gibi soğuk hissediyorum ve ben ki ateşli kadınlardan her zaman tiksinmişimdir fakat o anlarda bir ateşten dağ olmayı arzuluyorum.

DOLORES: Yerma!

YERMA: Ben edepsiz bir eş değilim fakat çocuk sahibi olabilmek için hem erkeğe hem de kadına ihtiyaç olduğunu biliyorum. Ah! Keşke onlara tek başıma sahip olabilseydim!

DOLORES: Kocanın da acı çektiğini düşünsene?

YERMA: Hayır, acı çekmiyor. Gerçekte o çocuk istemiyor.
BİRİNCİ KOMŞU: Böyle söyleme!
YERMA: Bunu gözlerindeki bakıştan anlıyorum, onları istemiyor, onun için de onları bana vermiyor. Onu sevmiyorum, onu sevmiyorum ve bununla birlikte, o benim tek kurtuluşum.
Onurum ve soyum için. Benim tek kurtuluş umudum!
BİRİNCİ KOMŞU (*Korkarak*): Neredeyse gün ağarıyor. Artık evine gitmelisin.
DOLORES: Çok geçmeden sürüler yola çıkar ve senin yalnız başına görünmen uygun olmaz.
YERMA: Bu rahatlamaya gerçekten ihtiyacım vardı. Duaları kaç kez tekrarlayacağım?
DOLORES: Defne ağacı duasını iki kez ve öğle vakti Azize Anna [Santa Ana] duasını. Hamile kaldığını hissettiğinde, söz verdiğin buğday kilesini getirirsin.
BİRİNCİ KOMŞU: Dağların üstü aydınlanmaya başladı. Git artık.
DOLORES: Biraz sonra evlerinin giriş kapılarını açacaklar; sen derenin oradan gidersen daha iyi edersin.
YERMA (*Keyifsiz bir biçimde*): Buraya niçin geldiğimi bilmiyorum!
DOLORES: Geldiğine pişman mı oldun?
YERMA: Hayır.
DOLORES (*Kaygılı bir biçimde*): Eğer korkuyorsan, köşeye kadar sana eşlik edeyim.
BİRİNCİ KOMŞU (*Tedirgin*): Sen evinin kapısına varıncaya kadar gün iyice ağarmış olacak.
(*Sesler duyulur.*)
DOLORES: Susun!
(*Dinlemeye başlarlar.*)
BİRİNCİ KOMŞU: Kimse yok. Tanrı seni korusun.

(*YERMA kapıya doğru hareket eder, fakat tam o anda kapıya vurulur. Üç kadın donakalırlar.*)

DOLORES: Kim var orada?

SES: Benim.

YERMA: Aç kapıyı. (*Dolores tereddüt geçirir.*) Açacak mısın yoksa açmayacak mısın?

(*Mırıltılar duyulur. JUAN iki görümce ile birlikte görülür.*)

İKİNCİ GÖRÜMCE: İşte burada.

YERMA: Evet buradayım.

JUAN: Bu mekânda ne yapıyorsun? Eğer yüksek sesle bağırabilsem bütün köyü uyandırırdım ve onlara evimin namusuna ne olduğunu gösterebilirdim fakat sesimi bastırmam ve susmam lazım, çünkü sen benim karımsın.

YERMA: Eğer ben de bağırabilseydim, bağırıp ne kadar temiz ve masum olduğuma tanıklık etmeleri için ölüleri bile kaldırırdım.

JUAN: Hayır, böyle konuşma! Her şeye katlanabilirim ama buna değil. Beni kandırıyorsun, beni sersemletiyorsun ve ben yalnızca bir toprak adamı olduğum için, senin kurnazlıklarınla başa çıkacak düşüncelere sahip değilim.

DOLORES: Juan!

JUAN: Sizler susun! Karışmayın!

DOLORES (*Sert bir tarzda*): Karın kötü bir şey yapmadı.

JUAN: Düğünümüzün ilk gününden beri aynı kötü şeyleri yapıyor. Bana iğne gibi gözlerle bakıyor, geceleri yanımda gözleri açık olarak geçiriyor ve yastıklarımı kötü iç çekişleriyle dolduruyor.

YERMA: Sus artık!

JUAN: Buna daha fazla dayanamıyorum. Parmaklarını kalbinize sokmaya çalışan böyle bir kadınla yaşayabil-

mek için bronzdan yapılmış olmanız gerekir ve geceleri evinden çıkıp duruyor, ne aramak için? Söyleyin bana! Ne arıyor? Sokaklar erkeklerle dolu. Sokaklarda toplanacak çiçekler yok.

YERMA: Sakın bir sözcük daha söyleme. Bir sözcük bile. Sadece sen ve senin insanlarının namus koruyucuları olduğunu sanıyorsun ve benim soyumun saklayacak hiçbir şeyi olmadığını bilmiyorsun. Gel buraya, yakınıma gel ve kokla giysilerimi, daha da yakına! Bak bakalım seninkinden başka herhangi bir koku izi bulabilecek misin, senin bedeninden olmayan herhangi bir şey: Beni köyün meydanında çıplak olarak bırak ve tükür üstüme. Ne istiyorsan yap bana, ben senin karınım fakat başka bir erkeğin adını göğsüme sakın yapıştırmaya kalkma.

JUAN: Bunu yapan ben değilim, bunu kendi davranışlarınla sen yapıyorsun ve bütün köy de böyle söylemeye başladı. Bunu açıkça söylemeye başladılar. Ne zaman bir topluluğun yanına gitsem ânında hepsi susuyor, ne zaman un tartmaya gitsem herkes susuyor ve gece tarlada bile uyandığımda, ağaçlar dallar dahi susuyor gibi geliyor bana.

YERMA: Havanın kötüleşmeye başlayıp buğdayları neden yerle bir ettiğini bilmiyorum; halbuki, buğday iyi bir nimettir.

JUAN: Ben de bir kadının her saat evinin dışına çıkıp ne aradığını bilmiyorum.

YERMA (*Ani bir hareketle kocasını kucaklar*): Sensin aradığım. Seni arıyorum. Gece gündüz seni arıyorum ve nefes alabileceğim hiçbir gölge bulamıyorum. Senin kanın ve yardımındır benim arzuladığım.

JUAN: Uzaklaş benden!

YERMA: Beni uzaklaştırma ve sev beni ve benim istediğimi sen de iste.

JUAN: Kes şunu!

YERMA: Bak ne kadar yalnızım. Sanki ay gökyüzünde kendi kendini arıyor. Bak bana!

(*JUAN'a doğru bakar.*)

JUAN (*YERMA'ya bakar ve onu sert bir biçimde iter*): Uzaklaş benden artık.

DOLORES: Juan!

(*YERMA yere düşer.*)

YERMA (*Yüksek sesle*): Karanfil toplamaya çıktığımda, başımı duvara çarptım. Ah! Ah! Bu duvardır, başımı parçalara ayırmaya mahkûm olduğum.

JUAN: Sus artık! Haydi gidelim.

DOLORES: Aman Tanrım!

YERMA (*Bağırarak*): Yüz çocuğa babalık yapabilecek kanını bana verdiği için lanet olsun babama. Onları bana aramak için duvarlara çarpmaya devam eden kendi kanıma lanet olsun!

JUAN: Sus, dedim sana!

DOLORES: İnsanlar geliyor. Sesini alçalt.

YERMA: Benim için hiç önemi yok. Bırakın hiç olmazsa sesim özgür olsun. Artık ben kuyunun en karanlık derinliklerine düşüyorum. (*Ayağa kalkar.*) Bırakın ki, en azından, şu güzel şey vücudumdan çıksın ve havayı doldursun.

(*Sesler duyulur.*)

DOLORES: Bu yöne doğru geliyorlar.

JUAN: Sessiz olun!

YERMA: Tamam! Tamam! Anladık sessiz olacağız. Kaygılanma.

JUAN: Haydi gidelim, hemen!

YERMA: İşte böyle! İşte böyle olmalı! Ve ellerimi büküp sıkmanın hiçbir yararı yok! Asıl olan, bir şeyi kafanda istemektir...

JUAN: Sus!

YERMA (*Alçak bir sesle*): Bir şeyi kafanda istemek bir şeydir, fakat başka bir şeydir, bedenin -lanet olsun şu bedene- senin istediğini yapmak istememesi. Yazgı yazılmış bir kere ve ben okyanusa karşı silahsız, bilek gücüyle mücadele etmeyeceğim. Artık tamam! Bırakın ağzım dilsiz kalsın bundan böyle!
(*Çıkar.*)

ikinci sahne

(*Bir ermişin/azizin yatırının çevresi, bir dağın doruğunda. Ön kısımda, bazı araba tekerlekleri ve bazı şallar/battaniyeler, YERMA'nın içinde bulunduğu bir kırsal çadırı oluşturur. Kadınlar, ellerinde adaklarla, türbeye girerler. Onlar yalınayaktır. Sahnede, Birinci Perdedeki neşeli YAŞLI PAGAN KADIN vardır.*)

(*Perde açılmadan önce söylenen şarkı*):

Görmedim seni hiç ben,
Sen bekârken,
Evliliğinden sonra
Rastlayacağım sana.
Çırılçıplak soyacağım seni
Sen evli ve bir hacı olmuşken,
Karanlık iyice bastığında
Saat tam on ikiyi vururken.

YAŞLI PAGAN KADIN (*Alay eder bir biçimde*): Kutsal sudan içtiniz mi?

BİRİNCİ KADIN: Evet.

PAGAN YAŞLI KADIN: Ve şimdi onu orada göreceksiniz.

BİRİNCİ KADIN: Ona inanıyoruz.

YAŞLI PAGAN KADIN: Ermişten çocuk dilemeye geliyorsunuz ve sonuçta her yıl bu türbeye daha çok yalnız

erkek geliyor; ne olup bittiğini merak ediyorum? (*Güler*)

BİRİNCİ KADIN: Eğer inancın yoksa buraya neden geliyorsun?

YAŞLI PAGAN KADIN: Seyretmek için. Seyretmek müthiş bir şey, o beni çılgına döndürüyor. Ve ayrıca oğluma göz kulak olmaya geliyorum. Geçen sene, evli ve kısır bir kadın için iki erkek birbirini öldürdü; bu yüzden tetikte olmak istiyorum.

BİRİNCİ KADIN: Tanrı seni bağışlasın!

YAŞLI PAGAN KADIN (*Alay eder bir tarzda*): Seni de bağışlasın.

(*MARIA, BİRİNCİ KIZ ile girer. YAŞLI PAGAN KADIN çıkar.*)

BİRİNCİ KIZ: O geldi mi?

MARIA: Araba işte orada. Onları getirebilmek için çok zorlandım. Kadın sandalyeden hiç kalkmadan bir ay oturdu. Beni korkutuyor. Kafasında ne olduğunu bilmediğim bir fikir var; fakat kötü bir fikir olduğundan eminim.

BİRİNCİ KIZ: Ben kız kardeşimle birlikte geldim. Sekiz yıldır geliyoruz fakat hiçbir şey olduğu yok.

MARIA: Çocuğu olacak kadının çocukları olur.

BİRİNCİ KIZ: Benim de dediğim bu.

(*Sesler duyulur.*)

MARIA: Bu hac ziyaretinden asla hoşlanmadım. Gel harman yerine gidelim, herkes oradadır.

BİRİNCİ KIZ: Geçen yıl, karanlık bastığında, bazı delikanlılar kız kardeşimin göğüslerini hırpalamışlardı.

MARIA: Bu yerin dört fersah çevresinde, kötü sözlerden başka bir şey duyamazsınız.

BİRİNCİ KIZ: Bu inziva yerinin arkasında, kırktan fazla şarap varili gördüm.

MARIA: Yalnız erkeklerden bir nehir akıyor şu dağlardan aşağı.

(*Çıkarlar. Sesler duyulur. Kiliseye gitmekte olan altı kadınla birlikte YERMA girer. Onlar yalınayaktır ve ellerinde kıvrımlı büyük mumlar taşımaktadırlar. Hava kararmaktadır.*)

YERMA:

Tanrım, bırak açsın artık şu gül,
Bırakılmasın gölgede bu kul.

İKİNCİ KADIN:

Onun sararıp solan teni üstünde
Bırak artık açsın bu sarı gül.

YERMA:

Ve kullarının karnında da
Toprağın siyah alevi.

KADINLAR KOROSU:

Tanrım, bırak açsın artık şu gül,
Bırakılmasın gölgede bu kul.

(*Diz çökerler.*)

YERMA:

Bahçeler vardır Cennet'te
Neşeyle dopdolu gül fidanları ile,
Tüm gül fidanları arasında
Harika bir gül bulunmakta.
Aynen şafakta güneş ışığına benzemekte,
Ve bir başmelek göz kulak olur ona,
Fırtınalardan kanatlarla,
Azap çeken gözlerle.
Yapraklarını çevreler
Ilık sütten dereler
Oynarlar ve ıslatırlar yüzünü
Sakin yıldızların.
Tanrım, aç gül fidanını

Şu sararıp solan tenimin üstünde.
(*Kalkarlar.*)

İKİNCİ KADIN:
Tanrım, elinle soğut lütfen
Onun yanaklarındaki korları.

YERMA:
Dinleyin bu tövbekârınızı
Şu kutsal hac yerinizde
Açınız gülünüzü tenimde
Bin dikene sahip olsa bile.

KADINLAR KOROSU:
Tanrım, açsın artık şu gül,
Bırakılmasın gölgede bu kul.

YERMA:
Şu sararıp solan tenim üstünde
Senin harika gülün.
(*Çıkarlar.*)

(*Dört kız, ellerinde ince uzun flamalarla, soldan koşarak sahneye girerler. Sahnede bir tür sesler kreşendosu ve çan, çıngırak sesleri vardır. Üst/Arka planda, ellerindeki kurdeleleri sola doğru sallayan yedi kız görülür. Gürültü artar ve biri eril, biri dişil olan iki maskeli kişi/aktör sahneye girer. Büyük folklorik maskeler takmaktadırlar. Eril olanın elinde bir boğa boynuzu vardır. Maskeliler katiyen acayip değildir, aksine büyük bir güzelliğe ve saf toprağın hoş kokusuna sahiptirler. Dişil maskeli büyük zilleri olan bir gerdanlığı sallamaktadır. Sahnenin arkası çığlık atan ve dans edenlere tempo tutan insanlarla doludur. Hava oldukça kararmıştır.*)

ÇOCUKLAR: Şeytan ve onun karısı! Şeytan ve onun karısı!

DİŞİL MASKELİ:
Dağdaki ırmakta

Mutsuz evli bir kadın giriyor suya.
Salyangozlar var o suda
Ve sabahın esintisi
Ateş verir gülüşüne
Ve bir titreme omuzlarına.
Ah! Ah! Nasıl da çırılçıplaktı
Hani o masum kız ırmaktaki.

ÇOCUK: Ah! Nasıl da şikâyet ediyordu!

BİRİNCİ ADAM:

Ah! Solmuştu o aşktan
Rüzgâr ve su arasında!

İKİNCİ ADAM: Bırak söylesin, umduğu erkeğin adını.

BİRİNCİ ADAM: Bırak söylesin beklediği erkeğin adını.

İKİNCİ ADAM:

Ah! O kısır karnıyla ve kaybolmuş rengiyle.

DİŞİL MASKELİ:

Gece geldiğinde söyleyeceğim
Gece aydınlık olduğunda.
Gece geldiğinde hac yerine
Parçalayacağım eteklerimi lime lime.

ÇOCUK:

Ve aniden geldi gece!
Ah! Nasıl da vardı gece!
Bakın nasıl karanlık duruyor
Dağdan inen çağlayan.

(*Gitar sesleri duyulur.*)

ERİL MASKELİ (*Ayağa kalkar ve boynuzunu sallar*):

Ah! Ne kadar solgun
Mutsuz evli kadın!
Ah! Nasıl da inliyor dallar arasında!
Gelincik ve karanfil olacak sonra
Serilince erkeğin pelerini boylu boyunca.

(*Yaklaşır.*)

Eğer geldiysen hac yerine
Karnının çiçek açmasını istemeye,
Sokma kendini bir yas örtüsü içine.
Fakat sok en pürüzsüz ketenden bir gömleğe,
Git yalnız başına duvarların arkasına
İncir ağaçlarının sık olduğu alana
Ve katlan şu topraktan bedenime
Şafağın beyaz sızlanmasına dek.
Ah! Nasıl da parlıyor!
Ah! Nasıl da parladı!
Ah! Nasıl da sallanıyor bu evli kadın!

DİŞİL MASKELİ:

Ah! Ne güzel donatıyor onu aşk
Taçlarla, çelenklerle,
Ve parlak altından oklar,
Saplanıyor derinden göğsüne!

ERİL MASKELİ:

İnledi yedi defa,
Doğruldu dokuz defa,
Birleştiler on beş defa
Yaseminler portakallarla.

ÜÇÜNCÜ ADAM: Haydi, boynuz sallansın!

İKİNCİ ADAM: Gül ve dansla!

BİRİNCİ ADAM: Ah! Nasıl da sallanıyor bu evli kadın.

ERİL MASKELİ:

Bu hac yeri üstünde
Erkektir hep hükmeden.
Kocalar boğadırlar
Erkektir hep hükmeden.
Ve hacca gelen kadınlar
Erkeğin koparacağı çiçek gibidirler.

ÇOCUK: Haydi yürü rüzgârla.

İKİNCİ ADAM: Haydi yürü dallarla!

ERİL MASKELİ:
Gel ve gör nasıl parlıyor
Şu suya giren kadın!
BİRİNCİ ERKEK: Bükülüyor bir saz gibi.
DİŞİL MASKELİ: Soluyor çiçek gibi.
ADAMLAR: Haydi, küçük kızlar uzağa!
ERİL MASKELİ:
Bırakın, ateş alsın dans
Ve parlayan bedeni
Tertemiz yıkanmış evli kadının.
(*Ellerini şaklatıp gülümseyerek dans ederek çıkarlar. Şarkı söylerler.*)
Bahçeler vardır cennette
Neşeyle dopdolu gül fidanları ile,
Tüm gül fidanları arasında
Harika bir gül bulunmakta.
(*İki kız bağrışarak gelip geçerler. Neşeli YAŞLI PAGAN KADIN girer.*)
YAŞLI PAGAN KADIN: Bu gece biraz uyku uyumamıza izin verecek misiniz, bakalım. Fakat bu tür bir gece olmayacak. (*YERMA girer.*) Sen ha! (*YERMA perişan bir durumdadır ve hiçbir şey söyleyemez.*) Söyle bana, neden geldin buraya?
YERMA: Bilmiyorum.
YAŞLI PAGAN KADIN: İnanmıyor musun buna? Kocan nerelerde?
(*YERMA yorgunluk belirtileri gösterir ve kafasına taktığı sabit bir düşünceden rahatsız biri gibi davranır.*)
YERMA: İşte orada.
YAŞLI PAGAN KADIN: Ne yapıyor ki?
YERMA: İçki içiyor.
(*Sessizlik. YERMA ellerini alnına koyar.*)

YAŞLI PAGAN KADIN: Ah! Ah! Gel artık daha az "ah" çekelim ve daha çok canlı olalım. Önce sana hiçbir şey söylememiştim, artık şimdi söyleyebilirim.

YERMA: Ne söyleyebilirsiniz bana, benim şimdiden bilmediğim?

YAŞLI PAGAN KADIN: Artık sır olarak tutulamayacak bir şeyi söyleyeceğim. Çatı tepelerinden bağıran bir şeyi: suç senin kocanın. Beni duyuyor musun? Eğer yalan söylüyorsam, ellerimi kesebilirsin. Bak babasına, büyük babasına ve onun babasına, hiçbiri soylu birer erkek gibi davranmadılar. Onların çocuk sahibi olabilmeleri için neredeyse gökyüzüyle yeryüzünün birleşmesi gerekmiştir. Onlar tükürükten yapılmıştır. Fakat senin soyun farklıdır, sen çevredeki yüz mil içine yayılmış erkek ve kız kardeşlere ve kuzenlere sahipsin. Bak nasıl bir lanet gelip düştü güzelliğinin üstüne.

YERMA: Evet, bir lanet. Başakların üstünde bir zehir birikintisi.

YAŞLI PAGAN KADIN: Ama bir çift ayağın var, evinden ayrılıp gitmen için.

YERMA: Evden ayrılıp gitmek mi?

YAŞLI PAGAN KADIN: Seni bu hac yerinde görünce yüreğim yerinden oynadı. Buraya kadınlar yeni, başka erkekler bulmak için gelir. Ve ermiş bir mucize yaratır. Benim oğlum inziva yerinin arkasında oturup bekliyor. Evimin bir kadına ihtiyacı var. Git onunla, böylece üçümüz birlikte yaşarız. Oğlum güvenilir kana sahiptir. Benim gibi. Eğer evime gelirsen, orada şimdiden bebeklerin kokusunu bulacaksın. Yatağının külleri, senin küçüklerin için ekmek ve tuza dönüşecektir. Haydi gidelim. İnsanların ne söyleyeceğine aldırma. Kocanın durumuna gelince; benim evimde, onun sokağın karşısına bile geçmesini engelleyecek, cesaret ve alet edevat var.

YERMA: Sus, sus, bu çözüm değil. Bunu asla yapmayacağım. Başka bir erkek arayışı içine giremem. Benim başka bir erkekle olabileceğimi tasavvur edebiliyor musun? Nerede kalacak benim onurum? Su yukarıya doğru akamaz, ne de Ay gün ortası ortaya çıkabilir. Uzaklaş benden. Ben kendi yolumu izleyeceğim. Başka bir erkeğe kendimi teslim edeceğimi gerçekten düşündün mü? Benim hakkım olan bir şeyi ondan bir köle gibi dileneceğimi mi? İyi tanı beni ve benimle bir daha asla konuşma. Ben av peşinde değilim.

PAGAN KADIN: İnsan susuz kalınca, suya minnettar olur.

YERMA: Ben, ancak bin çift öküz tarafından sürülebilecek bir kurak tarla gibiyim ve senin bana sunduğun, kuyudan çekilmiş küçük bir bardak su yalnızca. Benim acım, tensel olandan çok daha derin bir şey.

YAŞLI PAGAN KADIN (*Sert bir biçimde*): Öyleyse, devam et aynı yolda. Bu senin seçimin. Kuru arazilerin devedikenleri gibi, dikenli ve solgun.

YERMA (*Sert bir tarzda*): Solgun, evet, zaten biliyorum bunu ben. Solgun! Bunu bana zorla dinletmene hiç gerek yok. Küçük çocukların bir hayvancığın can çekişmesi karşısında yaptıkları gibi bundan şeytanca bir zevk alma. Evlendiğim ilk günden bu yana, bu sözcük kafamın içinde dönüp duruyordu fakat ilk kez onu birinin ağzından duydum, ilk kez yüzüme karşı açıkça söylendi. İlk kez bunun gerçek olduğunu fark ettim.

YAŞLI PAGAN KADIN: Sana hiç acıdığım yok, hiç. Oğlum için başka bir kadın bulacağım.

(*YAŞLI PAGAN KADIN gider. Uzaktan, hacca gelenlerin büyük bir korosunun şarkı söylediği duyulur.*)

YERMA: Orada mıydın?

JUAN: Evet, oradaydım.

YERMA: Casusluk mu yapıyordun?

JUAN: Evet, casusluk yapıyordum.

YERMA: Ve her şeyi duydun.

JUAN: Evet.

YERMA: Ne fark eder? Beni rahat bırak ve git diğerleriyle şarkı söyle. (*Pelerinlerin üstüne oturur YERMA.*)

JUAN: Benim de söyleyeceklerimin zamanı geldi.

YERMA: Öyleyse söyle!

JUAN: Şikâyet etmemin zamanı.

YERMA: Ne hakkında?

JUAN: Boğazımdaki acılık hakkında.

YERMA: Ya benim kemiklerimdeki acılık.

JUAN: Gerçek hayatla hiçbir ilişkisi olmayan, hayali, havada uçuşan şeyler için bu sürekli ağlayıp sızlamalara bir son vermenin vakti geldi artık.

YERMA (*Dramatik bir şaşkınlık içinde*): Gerçek hayatta hiçbir karşılığı olmayan şeyler mi, diyorsun? Hayali şeyler mi diyorsun?

JUAN: Olmayan şeyler ve ne senin ne de benim üzerlerinde denetimde bulunamayacağımız şeyler.

YERMA (*Sert bir tarzda*): Devam et! Devam et!

JUAN: Benim için önemli olmayan şeyler. Duyuyor musun? Benim için önemli değiller. Artık sana dürüstçe söylemem gerek. Benim için önemli olan ellerimin içinde somut olarak tutabileceğim şeylerdir. Gözlerimle görebileceğim şey.

YERMA (*Dizlerinin üstüne doğrularak, umutsuz bir biçimde*): İşte böyle, işte böyle. Senin dudaklarından duymak istediğim buydu zaten. Gerçek içinizde kaldığında, kendini size hissettirmez fakat ne denli büyüktür o ve nasıl da çığlık atar dışarıya çıktığında ve kollarını havaya kaldırdığında! Onun için önemli değilmiş! En sonunda, bunu söylediğini duydum!

JUAN (*YERMA'ya yaklaşarak*): Böyle olmak zorundaydı, gerçekte, inan bana. Dinle beni. (*Ayağa kaldırmak için YERMA'yı kucaklar*) Senin hayatına sahip olmaktan birçok kadın mutlu olurdu. Çocuksuz hayat daha tatlıdır. Ben onlara sahip olmadığım için mutluyum. Bunda hiçbirimizin bir suçu yok.

YERMA: O zaman benden ne istedin?

JUAN: Senin kendini.

YERMA (*Taşkınlık içinde*): Doğru ya! Sen bir ev, huzur ve bir kadın istedin. Hepsi bu kadar. Söylediklerim gerçek değil mi?

JUAN: Gerçek. Her erkeğin istediği gibi.

YERMA: Ya gerisi? Ya bir evlat?

JUAN (*Hiddetle*): Benim için önemli olmadığını duymadın mı? Artık başka bir şey sorma bana. Bunu anlaman için kulağının içine çığlık atmam mı gerekli ve sonunda huzurlu bir hayata kavuşmam için!

YERMA: Ben onu bu denli arzularken, sen çocuğun hakkında hiç düşünmedin mi?

JUAN: Asla.

(*İkisi de yerdedirler.*)

YERMA: Ve onun gelmesini umut edemem demek?

JUAN: Hayır.

YERMA: Sen de mi edemezsin?

JUAN: Ben de edemem. Vazgeç bu işten artık.

YERMA: Solgun! Kurumuş kadın!

JUAN: Ve gel huzur içinde yaşayalım. Her ikimiz de, tatlılık ve hoşlukla. (*YERMA'yı kucaklar.*)

YERMA: Neyin peşindesin?

JUAN: Senin, yalnızca senin peşindeyim. Ay ışığı altında çok güzel görünüyorsun.

YERMA: Bir güvercin yemek isteğindeki gibi, benim peşime düşüyorsun.

JUAN: Öp beni... Bu şekilde.

YERMA: Asla olamaz bu. Asla...

(YERMA bir çığlık atar ve kocasının boğazını sıkmaya başlar. Kocası sırtüstü yere düşer. O ölünceye kadar, YERMA boğazını sıkmaya devam eder. Hacca gelenlerin korosu başlar.)

YERMA: Kurumuş kadın. Kurumuş kadın, fakat artık bundan eminim. Şimdi bunu kesin olarak biliyorum. Ve yalnızım. *(Ayağa kalkar. İnsanlar toplanmaya başlar.)* Şimdi, kanımın, yeni bir kanın vaadini verip vermediğini görmek için, irkintiyle uyanmadan, rahatça dinleneceğim artık. Sonsuza dek, kısır bir vücutla. Ne bilmek istiyorsunuz? Yanıma yaklaşmayın, çünkü öldürdüm oğlumu, hem de kendi ellerimle öldürdüm oğlumu!

(Sahnenin üst/arka kısmında bir grup insan toplanır. Hacca gelenlerin korosu duyulur.)

selahattin yıldırım

YERMA üstüne

"Yerma es el poema tragico de la esterilidad."
(*Yerma*, kısırlığın trajik şiiridir.)

Federico Garcia LORCA
(Luz, 3 Temmuz 1934, Söyleşi)

Oyunun Adı

Lorca, bu oyuna, İspanyolcada "çorak", "kısır", "ekili olmayan boş arazi", "ıssız yer", "iskân edilmemiş mekân" anlamlarına gelen "Yerma" adını vermiştir.

Lorca, "trajik şiir" (*poema tragico*) altbaşlığı koyduğu bu eseri için, 3 Temmuz 1934'te, bir Madrid günlük gazetesi olan *Luz*'da yayınlanan söyleşisinde şöyle der: "*Yerma*, kısır bir kadının trajedisi olacak... Trajedilerde olduğu gibi, dört karakter ve korodan oluşan bir trajedi." Lorca burada değindiği dört karakteri daha sonra yaptığı eklemelerle artırmıştır.

Yerma gerçekten de Eski Yunan trajedileriyle benzerlik gösterir: "Bir korosu vardır... Açıkça belirlenmiş ana

karakterler grubunun tümü adlandırılmıştır. Baş karakter (Yerma) güçlü bir biçimde ön plandadır. Öyküsü basitçe, Yerma'nın kendi yazgısına karşı mücadelesidir... sahneler tümüyle klasik yapıdadır..." (N. Round, "Introduction", 1999).

Lorca, şiir ve müzik ustalığını bu oyununda da sergiler. Yerma'daki şiirsel pasajlar ve müzikalite, bu oyuna gerçek bir lirik akış ve güzellik katar.

Lorca'nın tüm eserlerinde varolan "yerleşik düzene başkaldırı", "ağıtsallık" ve "imkânsızın peşine düşme" hâli, *Yerma*'da da açıkça kendini gösterir.

Oyunun Teması

Yerma'nın teması üstüne Lorca'nın değişik dönem ve yerlerde yaptığı açıklamalarda, "Yerma'nın kısırlığın trajik bir şiiri olduğunu" belirtir. Bu oyunun bir tezi olmadığını fakat oyun boyunca baş karakter (Yerma) üstünden gelişen bir teması olduğunu dile getirir. "*Yerma*, her şeyin üzerinde, kısırlık tarafından cezalandırılan doğurganlığın bir tasviridir... Burada yapmak istediğim -sanıyorum bunu yaptım da- bereketsizliğin (*infecundo*) ölümcül çizgisi aracılığıyla, kısırlığın canlı bir şiirini ortaya koymaktır" (*O.C.*, III, 1986).

Oyuna, Yerma'nın anne olma umudundan hareketle başlanır. Oyunda açık olarak dillendirilmeyen ama satır aralarında göndermelerle değinilen, Yerma'nın ve Juan'ın kısır olma ihtimalleri, aşksız bir birliktelikte çocuk doğurmanın olanaksızlığı, giderek yiten umudun büyücülük, kutsal mekânlara ziyaret gibi çözüm arayışlarına yol açması ve sonrasında Yerma'nın kocasını boğarak öldürmesine varan *trajik bir umutsuzluk* serüveni anlatılmaktadır.

Oyunun Yapısı

Oyun üç perde ve altı sahneden oluşmaktadır. Oyunun sahnelere bölünmesi mekânların etkin kullanımına olanak sağlamaktadır.

Birinci perdenin birinci sahnesinde bir kır evinin içi görünür. Burada ev içinin özel ve ayrıntılı tanımlaması yapılmaz. Mahrem bir yaşantı görüntüsü hâlâ mümkündür. Çünkü Yerma'nın çocuk doğurma umudu henüz güçlüdür. Bu mekânın somut olarak tanımlanmayışı ("sahnede tuhaf düşsel bir ışığın" varlığı, "bir çobanın beyaz giysili bir erkek çocuğu elinden tutup götürüşü", "ışığın parlak bir ilkbahar ışığına dönüşmesi", rüya öğesi) ve düşsel bir vizyon içinde sahnelenişi izleyicide daha baştan, ana karakter Yerma'nın yaşamsal sorunu hakkında -oyunun adının anlamının yaptığı çağrışımla- bir öngörü oluşturur.

Bu an, izleyiciye şöyle bir çağrışım ve anlam sunar: Bu evde bir çocuk olmalıdır, bu çocuk da bu kadından doğmalıdır. Burada, düşteki çobanın "haber getirişi"nde dinsel bir çağrışım vardır: Çobanın Hz. Meryem'e getirdiği haberden hareketle Cebrail ile özdeşleştirilmesi.

Bu sırada sahne dışından gelen bir ninni, rüyanın sanatsal öğelerini güçlendirir. Birinci sahnede, Yerma'nın kocası Juan'a gösterdiği ilgi ve şefkat, çocuk doğurabilme umudunu hâlâ sürdürdüğünü göstermektedir.

Ancak arkadaşı Maria'nın, evliliğinden kısa bir süre sonra gebe kaldığını öğrenir. Oysa kendi evliliğinden bu yana iki yıl yirmi gün geçmiştir. Henüz bir gebelik belirtisi yoktur. Bu durum, Yerma'da annelik özlemini ve aynı zamanda da umutsuzluğunu artırır.

Bu sahnede Yerma'nın söylediği "Sevgili Çocuğum bu geliş nereden?" şarkısı doğurganlığa ve annelik umuduna

vurgu yapar. Bu sahnede verilmeye başlanan ve tüm oyun boyunca devam ettirilen "umut ve umutsuzluk arasındaki kontrpunto" oyunun en önemli trajik öğelerinden birisidir.

Bu sahnenin başka bir önemli öğesi ise, Yerma'nın genç kızlık yıllarından beri çekici bulduğu, yakışıklı, dingin ve güçlü bir çoban olan Victor karakteridir. Ancak, Yerma'nın Victor'a yönelik duyguları büyük ölçüde düşsel ve bilinçdışı bir nitelik gösterir. Bilinç hâlinde de, bu duygular sözcüklerle değil, jestlerle ve beden diliyle ifade edilir. Burada, Lorca'nın tiyatrosunda gözlenen "erotik hayal kırıklığı", ince bir biçimde, dramatik bir arka plan oluşturur.

Birinci perdenin ikinci sahnesi, açık bir kırsal alanda geçer. Öğle vaktidir ve kadınlar tarlada çalışan erkeklerine yemek götürmektedirler.

Yerma, "gece gündüz çocuk bekleyeli" artık üç yıl olmuştur. Duyduğu tedirginlik giderek artmaktadır. Yerma için gebe kalamama konusu artık mahrem, sadece evin dört duvarı arasında kalan bir durum olmaktan çıkar. Yakından tanımadığı kişilere bile bu konuda açılır. Onlardan yardım ve bilgi ister.

Yerma'nın Yaşlı Pagan Kadın ile olan diyaloglarında, ilk kez Yerma'nın aşk konusundaki hayal kırıklığı alt bir tema olarak dile getirilir. Bir yandan, Yerma'nın kocasını sevmediği, diğer yandan Victor'a yapılan göndermeler, Yerma'nın Victor'a karşı derin bir erotik çekim duyduğunun işaretleri olarak Yaşlı Pagan Kadın üzerinden dillendirilir. Burada, Victor'un, birinci sahne başında yer alan çoban ile özdeşleşmesi artık kuşku kaldırmaz hâle gelir.

Aynı zamanda ilk olarak "şeref" kavramı ortaya çıkar. Yerma, Yaşlı Pagan Kadın'ın ileri sürdüğü "hayatın cinsel zenginleşme içinde bulunması" düşüncesine şiddetle itiraz eder. Yerma, daha sonra ifade ettikleri de göz önünde

bulundurulduğunda, bedende erotik olanla doğurgan olan arasında ayrım yapan bir yaklaşımdadır. Bununla birlikte, "hayal kırıklığına uğramış aşk" teması bu sahnenin sonuna kadar varlığını sürdürür.

Victor'un sahnenin dışından söylediği lirik aşk şarkısı, Yerma'da bir duygusal altüst oluşa yol açar. Yerma'nın, Victor'un şarkısını yorumlayan dizeleri, yani "neden yalnız uyuyorsun çoban?" bu sahneye ve oyuna büyük bir şiirsel yoğunluk kazandırır.

Bu sahne, Yerma'nın kocası Juan'ın gelişi, Yerma'nın, "ev dışında sohbet etmesini" suçlayıcı biçimde kınaması, Yerma'nın toplumsal kopuş isteğine iyice kapı açar ve onun acıklı hâlinin büyüyen çizgisi içindeki dramatik süreci kurar. Artık durum tümüyle yeni bir aşamaya geçmiştir.

İkinci perdenin birinci sahnesi, onu mümkün kılabilecek yegâne mekânda yer alır: "Köyün kadınlarının çamaşır yıkadıkları akarsu." Ya da bazen kirli çamaşırların yıkanmasının yanı sıra, komşuluğun kirli bezlerinin de (dedikodu, çekiştirmeler) parlatıldığı mekân. Çamaşır yıkayan kadınlar koroyu oluşturur. Onların üzerinden Juan'ın ev hayatına gireriz, bu hayatın "her geçen saat" bir cehenneme dönüştüğünü, Yerma'nın görümcelerinin onu gözetlemek üzere eve yerleştirildiklerini öğreniriz.

Başlangıçta, Yerma'nın muhtemel bir diğer erkekle ilişkisine yapılan göndermeler, belirsiz bir "diğeri" sözcüğüyle ortaya konurken, sonra -geçen koyun sürüleri bahanesiyle- çoban (Victor) sözcüğü dillendirilir. Dedikoducu komşu kadınların, birisi dışında, Yerma'yı suçladıklarının burada farkına varırız.

Çamaşır yıkayan kadınların şarkısı ("İnlemeli çarşaflar arasında") cinsel simgelerle doludur. Temelde üremeye ilişkin olan bu şarkı, karşıt bir pozisyon olarak, Yerma'nın kısırlığına da vurgu yapar:

"Yazık evli kısır kadına!
Yazık, göğüsleri kumla dolu kalana."

İkinci perdenin ikinci sahnesi, kapalı bir aile mekânında geçer. Bu sahne bize, çamaşır yıkayan kadınların sözünü ettikleri "cehennem"i yeterince görünür kılar ve Yerma ve kocası Juan arasındaki derin düşünce ve anlayış farklılığını açıkça dillendirir:

JUAN: Koyunlar ağılda, kadınlar evde gerek.
YERMA: Kadınlar evlerinde ama evler mezar olmadıkları sürece.
JUAN: Duruma boyun eğmek zorundasın.
YERMA: Ben bu dört duvar arasına hiçbir duruma boyun eğmemek için geldim.

Ayrıca, Yerma'nın "artık beş yıl oldu" demesi de çocuksuzluğun onda yarattığı ağır tedirginliği gösterir. Juan'ın artık her ikisinin de kuyunun dibine indiklerini ve buradan umutsuzca da olsa çıkılması gerektiğini hissettiği anlaşılır. Yerma'ya "kardeşinin bir oğlunu eve alma" önerisinde bulunur.

Yerma, "başkalarının çocuklarına bakmak istemem" diyerek bu öneriye karşı çıkar. Burada, Yerma'nın ruh hâli, büyük bir ustalıkla dizelere dökülür ve düzyazı ve şiir arasında gidip gelen yaratıcı bir anlatım ortaya konur.

Bu sahnenin sonuna doğru, umutsuzluk ve bunalım içindeki Yerma'nın büyücü Dolores'in evine gitme kararı almasına tanık oluruz. Bu radikal kararı almasında, arkadaşı Maria'nın kucağında çocuğuyla onun yanına gelmesi, çoban Victor'un köyden ayrılma kararı vermesi ve Yerma'ya vedaya gelmesinin katkıda bulunduğu açıktır.

Üçüncü perdenin birinci sahnesi, izleyen günün şafağında, büyücü Dolores'in evinde geçer. Mezarlıktaki büyü

duası ve üremeyi kolaylaştıracak büyülü ayin sırasında Yerma, gebe kalabileceği konusunda umutlu ve güvenlidir. Bu umut ve güvenin giderek umutsuzluğa dönüşmesini de gözlemleriz. Bu süreç, Juan'ın gelmesi ve eşler arasında şiddetli bir çatışmanın başlamasıyla sona erer. Bu sahnede bundan böyle ön plana geçen "namus" konusudur. Ancak, burada işlenen, İspanyol tiyatrosunun büyük bir teması olan tipik namus teması değildir.

Burada Lorca tarafından büyük bir ustalıkla işlenen bir "dramatik başvuru noktası" vardır. Yerma'nın sahip olduğu katı "namus" kavramı, onun düşünce ve duyguları gibi, o koşullar altında bulunan bir kadın için anlaşılabilir bir durumdur.

Kır kökenli bir genç kadın, geleneğin çok derin köklere sahip olduğu bir dünyaya gönülden bağlı biri, kocası Juan, "tipik bir köylü", "toprak adamı", malvarlığını sürekli artırma peşinde ve kokmaz bulaşmaz biri.

Oyunun son bölümü olan üçüncü perdenin ikinci sahnesi, bir dağın doruğundaki bir Ermiş'in yatırı çevresinde geçer. Bu mekân, kısır kadınların dertlerine deva bulmak için geldikleri bir "hac" yeridir.

Bu açık alan, yalnızca bir noktada, Yerma'nın içinde bulunduğu kırsal çadırda kesintiye uğrar. Bu sahnedeki şarkılar, çamaşır yıkayan kadınlar korosunda olduğu gibi cinsel simgeler ve çağrışımlarla doludur (Özellikle dişil ve eril maskelilerin söyledikleri).

Sahnede önce Yaşlı Pagan Kadın'ın diğer ziyaretçi kadınlarla, onlarla alay eder biçimde konuşmalarına, daha sonra Maria ile bir genç kızın söyleşmesine tanık oluruz. Kadınlar korosunun ardından Yerma'nın söylediği dua, ağıt ve şarkı karışımı eşsiz dizelerden oluşan bir ezgi gelir:

"Tanrım aç gül fidanını
Şu sararıp solan tenimin üstünde."

Ardından eril ve dişil maskeliler sahne alır. Burada bir tür "pagan-Katolik" karışımı bir sefahat âlemi (orgy) izlenir. Tüm bu renkli, gizemli dünya içinde, Yerma önce orada rastladığı Yaşlı Pagan Kadın ile bir tartışma yaşar ve en son sahnede, Yerma ve Juan çadırda tekrar bir araya gelirler: Tartışmalar, karşılıklı hakaret ve hareketler ve Yerma'nın kocası Juan'ı boğarak öldürdüğü -belki de kaçınılmaz olan- trajik son.

Yerma'nın son sözleri şunlardır:

"Ne bilmek istiyorsunuz?

Yanıma yaklaşmayın, çünkü öldürdüm oğlumu, hem de kendi ellerimle öldürdüm oğlumu!"

Oyunun Temel Öğeleri Üzerine

Yerma oyununun yapısında yer alan öğelerden ikisi üzerinde önemle durulur: Şarkı biçiminde söylenen dizeler/şiirler ve belirli temel simgeler.

Her sahnede farklı oranlarda olmak üzere oyunun altıda biri dizelerden oluşmaktadır. Bu dizeler, diğer işlevlerinin yanı sıra, Yerma karakterinin başlangıç sahnesinden son sahneye kadar gösterdiği gelişmeyi anlatmada önemli bir rol üslenirler.

Oyundaki temel simgeler; Doğurtkan erkeklik gücü "su" (agua) aracılığıyla, dişil güç ise "süt" (leche) -kadının göğüsleri, koyunun memeleri- aracılığıyla ifade edilir. Bu iki simge, ayrıca "kan" (sangre) ile güçlendirilir.

Oyunun Ana Karakterleri

Lorca, *Yerma*'nın -daha önce değinildiği gibi- dört ana karakter ve bir korodan oluşacağını söyler. Oyunun

yaratılış sürecinde karakterlerin sayısı artmıştır. Ancak bu dört ana karakterin –Yerma dışında- kimler olduğu hâlâ tartışmalıdır.

Baş karakter Yerma dışında, Lorca'nın değindiği diğer üç karakterin Juan, Victor ve Yaşlı Pagan Kadın olarak belirlenmesi, oyunun genel felsefesi, akış dinamiği ve sahnelendiriliş açılarından uygun bir yaklaşım olarak görünmektedir (M. Gil, "Introduction", *Yerma*, 1989).

Bir gazetecinin Lorca'ya sorduğu "Baş karakterleriniz neden çoğunlukla hep kadın?" sorusunu Lorca şöyle cevaplar: "Bu kasıtlı bir seçim değil... Çünkü kadınlar daha tutkulu, daha insanidirler ve daha az mantık oyunları yaparlar."

Yerma

Yerma, adının anlamıyla (çorak ve kısır toprak) böylece daha baştan dramatik ve çözümsüz sorunu dillendiren; Lorca'nın belirttiği gibi, oyun boyunca bu "karakterin gelişim ve dönüşümünü" kendine ana tema almasıyla kendini açıkça ortaya koyan niteliği ile, bu eserin diğer karakterlerine oranla (ki onlar, temelde ancak Yerma'nın sorunsalını ifade etmesine katkıda bulundukları oranda varlık gösterirler), olağanüstü bir ağırlıkla "baş karakter" (neredeyse "tek" karakter) konumundadır.

Bu ağırlık, yalnızca "niceliksel" olarak (sahnede bulunuş süresi, konuşma ya da diyalogları, söylediği şarkılar açısından) değil, aynı zamanda, "niteliksel" olarak da kendisini tartışmasız bir biçimde ortaya oymaktadır.

Başlangıçta yumuşak, sevecen, kendisi, evi ve eşiyle barışık dişil bir karakter olan, anne olabilme umudunu koruyan Yerma, belirli bir süre sonra bu umudunu yavaş yavaş yitirmeye başlar. Artık evcil hayata, dört duvar

arasına sığmayıp kendini dışarıya, açık havaya yönlendirir. Giderek kendisinde dişiliğin kaybedildiğine yönelik emareler görür ve ardından aşkta ve cinsel hayatında hayal kırıklığına uğradığının farkına varır. Daha sonra salt anne olmaya odaklanıp bunu gerçekleştirebilmek için neredeyse her yola başvurur: Büyücülere başvurma, ermiş yatırlarını ziyaret etme, ayinlere katılma. Tüm bu çabaların pek bir işe yaramadığını görüp derin bir umutsuzluk içine düşerek işi kocasını boğarak öldürmeye vardırır. Böylece bir tür kendi sorununu da hazırlayan bu Yerma karakterini nasıl değerlendirebiliriz? Yerma karakterinin oluşumuna ve onun yorumlanmasına katkıda bulunması muhtemel öğeler neler olabilir?

Bu konuya, başta Lorca ve Lorca uzmanlarının görüşlerinden de yararlanan bazı sorular sorarak belki belirli bir açıklık getirebiliriz:

- Burada, baskıcı, bireysel özgürlüğü kısıtlayıcı bir toplumsal-kültürel düzenin insan doğasına karşı çıkışı mı söz konusudur, yoksa doğanın tüm insani arzulara aldırmaz tavrı mı? Ya da arzunun kendinde mündemiç (içrek) bir zayıflatıcı çelişkisi mi vardır? ("Doğal" olanla "toplumsal" olan arasındaki paradoksal ilişki?)
- Yerma'ya özgü kişisel bir hâl mi söz konusudur? Diğer bir deyişle, o, kendi ikileminin bizzat yaratıcısı mıdır, yoksa var olan sosyal normların, kadınlar ve umutlarını aşırı baskı altına alarak onları kurbanlaştırması mı söz konusudur? Yoksa her ikisi midir?
- Kurulu sosyopolitik düzenin (katı İspanyol Katolikliği ve *machismo* gibi) tutucu, boğucu ve arzuları –ve neredeyse her şeyi– baskılayan yapısına karşı, bir bireysel özgürleşme girişimi mi söz konusudur?

- Aşk ya da sevgiye ilişkin bir durum mu söz konusudur? Eşine karşı sevgi duymayan bir kadında gerçek doğurganlık bir körelme mi yaşamaktadır?
- Yazarın (Lorca'nın) kendi sanatsal-estetik dünyasından gelebilecek olan bir durum mu söz konusudur? Lorca'nın –L. Bunuel, S. Dali gibi– arkadaşlarıyla birlikte içinde, yer yer eleştirel de olsa, etkin varlık gösterdiği dönemin önemli akımlarından olan sürrealist anlayış içinde yer alan: Arzunun yerine getirilememesi/gerçekleştirilememesine (Belki de bunun isteyerek yapılması çünkü onlara göre tümüyle tatmin edilen arzu, arzu olmaktan çıkar) yapılan vurgu. *Amour-fou* (çılgın aşk, çılgın bağlılık) yaklaşımı. *Poet-maudite* (lanetlenmiş şair) bakışı, Lorca'nın diğer eserlerinde olduğu gibi, Yerma karakterini de etkilemiş midir?
- Yazarın kendi kişisel dünyasından, onun cinsel seçiminden gelen (bir eşcinselin ne denli arzulasa da, dişil doğurganlığı yaşayamaması ve bu durumun onda yaratabileceği trajik hâl) bir oluşum mu söz konusudur?
- Yazarın bu temayı ("kısırlık", "çocuk doğuramama"), genel eseri içinde, belirli bir süreklilikle işlemesinin (erken dönem eserlerinden biri olan *Suites*'de (1920-23) "Doğmayan Çocuğun Şarkısı" ile daha geç dönemindeki *Poeta en Nueva York*'ta (1920-23) "Kuyuda Boğulmuş Küçük Kız", "Terk edilmiş Kilisedeki Ölü Erkek Çocuk" örneklerinde olduğu gibi bir etkisi olmuş mudur?
- Burada, bir "imkânsızın" (ister doğal ister bireysel ya da toplumsal olsun) peşine düşerek ciddi bir "başkaldırma"dan söz edilemez mi?

Lorca üstüne en önemli ve ayrıntılı bir biyografinin (ve diğer inceleme eserlerinin) yazarı olan Ian Gibson, *Yerma* oyununun kökenini Lorca'nın çocukluk dönemine kadar uzatır. Moclin köyüne yapılan yıllık hac ziyaretleri ve babasının ilk eşi olan ve çocuk doğuramadan ölen talihsiz Matilde Palacios'un yazarın hayatındaki varlığına değinir. Gibson, ayrıca, T.S. Eliot'un ünlü şiiri "Çorak Ülke"nin Lorca üzerindeki derin etkisini de vurgular (I. Gibson, *F.G. Lorca, A Life*, 1989, London, 1997).

Juan

Juan karakteri, Yerma'nın eşi olarak oyunda ikincil bir karaktere sahiptir. O, kurulu düzene, gelenek ve göreneklere sıkıca bağlı, "çevrenin ne dediğine" aşırı duyarlı bir küçük mülk sahibidir: Tarlalar, koyunlar. Varlığını sürekli artırmaya çalışır, etliye sütlüye karışmaz. Kendini aşan şeylere mesafeli köylü bir "toprak adamı"dır.

Yerma'nın duygu ve düşünce dünyası ile benzerliği ya da ortak noktaları yoktur. Yerma'yı anlamakta da güçlük çekmektedir. Temel değerleri, mal ve namustur.

Varlığını artırma peşinde bir kırsal toplum erkeği olarak, onları bırakabileceği bir çocuk istememesi de ayrıca ilginç bir durumdur.

Victor

Yerma'nın yaşadığı köyde çobanlık yapan ve Yerma'nın genç kızlık döneminin ilk "göz ağrısı" olan, yakışıklı, güçlü, dayanıklı bir kırsal erkek karakteri olan Victor'un oyun içindeki payı ve katılımı, oyun için taşıdığı önemle orantısızdır.

Burada Victor'un kim olduğu, ne dediği ya da ne yaptığından çok, onun Yerma'ya telkin ettiği düşünce ve

duyguların varlığı önemlidir. Victor karakteri, Yerma'nın gerçekçi bir tasvirinde ve özellikle "hayal kırıklığına uğramış aşk" alt temasını işlemede önemli bir görev görür.

Yaşlı Pagan Kadın

Yaşlı Pagan Kadın, Yerma dışında, oyunun en ilginç ve "aykırı" karakteridir. Tanrıtanımaz biri olan yaşlı kadın "Siz onun var olmadığını ne zaman anlayacaksınız?" sorusunu sorar ve "insanları asıl koruması gerekenlerin insanlar olduğunu" söyler. İki evlilik ve bu evliliklerden 14 çocuk yapmıştır. Kadın ve erkek arasında aşk, sevgi, karşılıklı çekim ilişkisi olmadan kadında doğurganlığın mümkün olmayacağına inanır.

Yerma'nın çocuk sahibi olamamasının suçunun kocasından ve onun kısır soyundan geldiğini savunur. O her zaman "etekleri havada uçuşan", "şenliklerin peşinde giden", yerleşik değerlere (namus, şeref vb), gelenek ve göreneklere itibar etmediğini açıkça söyleyen, hayatın coşkunca yaşanmasını öngören birisidir.

Maria

Yerma'nın yaşadığı köyde onun tek dostudur. Düzene ve geleneklere bağlı, iyi niyetli genç bir annedir. Yerma'yı anlamaya ve ona yardım etmeye çalışır. Oyunda büyük bir ağırlığı olmamakla birlikte, Yerma ile birlikte oldukları sahnedeki söyleşileri oyunun güzel ve etkileyici sahnelerinden birisidir.

Oyunun İlk Sahnelenişi ve Aldığı Tepkiler

Yerma, ilk kez 29 Aralık 1934 tarihinde, Teatro Espanol'da sahneye konmuştur. Oyun, farklı kesimlerin farklı tepkilerine yol açmıştır. Tutucu ve sağcı kesim, Yaşlı

Pagan Kadın'ın temsil ettiği tanrıtanımazlığa karşı çok sert bir kampanya başlatmıştır. Sol kesim ise Juan'ın öldürülmesinde, eski İspanya'nın sonunun geldiği simgesini görmüştür. Demokratik düşünceli insanlara göre Yerma, aşırı muhafazakâr düzenin, katı ve baskıcı Katolik Kilisesi'nin egemen olduğu İspanyol Tiyatrosu'na "temiz bir hava", "taze bir nefes" getirmiştir.

Dönemin önemli eleştirmenlerinden birisi olan A. Bazan'a göre, "Sağlıklı bir biçimde gerçekçi olan bu eser, sadeliği, içtenliği ve insan bedeninin işlevlerini saygın bir şekilde yeniden değerlendirmesiyle ortaçağ geriliğinden özgürlüğümüze doğru önemli bir adıma işaret etmektedir" (*Tiempo Presente*, Mart 1935, Madrid).

Yerma, Franco rejimi tarafından, -Lorca'nın diğer tüm eserleri gibi- yasaklanmıştı. Günümüzde tüm dünyada yaygın olarak oynanan ve ilgi ile izlenen bir oyundur.

* * *

"Ne bir ilk söz ne de bir son söz" olmadığını ve "diyalojik bağlama herhangi bir sınır" getirilemeyeceğini üstat M. Bahtin çoktan öğretti bize. Ben de bu ilkeye bağlı kalarak, "son söz yerine" sizleri -şimdilik- Lorca'nın birkaç deyiş ve dizesi ile baş başa bırakıyorum.

"El mundo es grande.
Todos pueden vivir en el."

"Dünya büyüktür.
Herkes yaşayabilir içinde."
("Lenador 1", *Bodas de Sangre*, [*Kanlı Düğün*], Sahne III)

"Yo soy espanol integral...

Yo soy her mano de todos...
El chino, bueno esta mas cerca de mi que espanol malo.
Soy hombre del mundo."

"Ben bütünüyle İspanyolum
Ama herkesin kardeşiyim...
İyi bir Çinli kötü bir İspanyoldan yakındır bana
Ben bir dünya insanıyım."
(*O.C.*, III, s. 683)

"Mi corazon es una mariposa"

"Kalbim bir kelebektir."
("Balada triste", Granada, 1918)

"Gira, corazon;
gira corazon."

"Dön kalbim,
kalbim dön."
(*Libro de Poemas*, 1920)

"Mi corazon
Es tu corazon?"

"Benim kalbim
senin kalbin mi?"
("Confusion", *Suites*)

"Una bandada
da pajaros cautivos
que mueven sus larguisimas
colas en lo sombrio."

"Bir sürüsü
esir kuşların,
oynatırlar kuyruklarını
uzun uzun, kederler içinde."
("Paisaje", *Poema del Cante Jundo*)

"Donde vas, adonde, donde?
Hay un cielo de mil ventanas...
y hay una raiz amarga."

"Nereye gidiyorsun, nereye, nereye?
Bin pencereli bir gökyüzü var
Ve acı bir kök var bir de."
("Gacela", *Divan del Tamarit*)

kaynakça

1. Federico García Lorca'nın Eserleri

a) Toplu Eserler (Obras Completas/O.C.)

Obras completas: recopilacion, cronologia, bibliografia y notas de Arturo del Hoyo; prolog de Jorge Gullien, Madrid, Aguilar, 1986, en 3 vols.

Obras completas: I Poesia; II Teatro; III Prosa; IV Primeros escritos; (Der.) Miguel García Posada, Barcelona, Circulo de Lectores/ Galaxia Gutemberg, 1996

Oeuvres completas, I Gallimard - Pleiadde, Paris 1981, II, 1990.

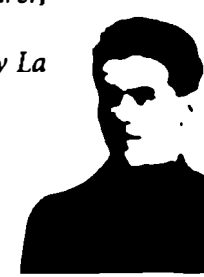
Epistolario completo, (Der.) A.A. Anderson y Christopher Maurer, catedra, Madrid, 1997.

Conferencia, (Der.) C. Maurer, Alienza Edit., Madrid, 1984, 2 Vols.

Dibujos/Drawings, Musco Espanol del Arte Contemporareo, Madrid, 1986.

Collected Poems, A bilingual Edition, (Der.) C. Maurer, Farrar Straus Giroux, New York, 1997.

F.G. Lorca escribe a su famillia des de Nueva York y La Havana, (Der.) C. Maurer, Madrid, 1986.

Theatre, II, Noces de sang -Yerma- Dona Rosita, Gallimard, Paris, 2015 (1953).

b) Ayrı Basımlar (Ediciones Sueltas)

Teatro inedito de juventud, (Der.) A.S. Olmedo, Catedra, Madrid, 1994

Poesia inedita de juventud, (Der.) C. Maurer, Caterda, Madrid, 1982.

Libro de poemas, (Der.) I. Gibson, Ariel, Barcelona, 1982.

Poema del cante jondo, (Der.) M. Hernandez, Alienza, Madrid, 1982.

Suites, (Der.) A. Belamich, Ariel, Barcelona, 1983.

Canciones (1912-192), (Der.) M.Hernandez, Alienza, Madrid, 1982.

Primeras canciones. Seis poemas galegos. Poemas sueltos. Canciones populares, (Der.) M. Hernandez, Alienza, Madrid, 1982.

Primer Romancero gitano, (Der.) C. De Paepe, Espasa-calpe, Madrid, 1991.

Yerma, Manuel Gil, Ediciones Catedra, Madrid, 1989.

Selected Poems, Intr. By C. Maurer, Penguin Classics, London, 2001.

Bodas de sangre, A. Josephs y J. Caballero, Catedra, Madrid, 2005 (1985)

Four Major Plays; Trs.: J. Edmunds, Int.: N. Round, Notes; A. Mac Laren, Oxford University Press, Oxford, 1999.

Poet in New York; Trs.: G. Siman - A.S. White, Ed. and Intr.: C. Maurer, Penguin Books, New York, 1989.

Jeu et theorie du duende; (juego y teoria del duende), ed. Allio, Paris, 2008.

In search of Duende; Ed. and preface by C. Maurer, New Directions Publishing, New York, 1998.
La Maison de Bernarda Alba; Ed. et trad. d' A. Bensoussan, Gallimard, Paris, 2016.
Viaje a la luna; ed. de M. Laffranque, Braad Editions, 1980.

2. Lorca'nın Hayatı ve Eserleri Üstüne

M. Adams, F.G. Lorca: Playright and Poet; G. Braziller, New York, 1977.
R. Allen, Psyche and Symbol in the theater of F. G. Lorca, University of Texas Press, Austin, 1974.
G. Armero, Federico García Lorca: Vida, Ministerio de Cultura, Madrid, 1998.
M. Auclair, Vida y muerte de F. G. Lorca, Edic. Era, Mexico, 1972.
Belamich A., *Lorca, Gallimard, 1983.*
Bensoussan A., Federico García Lorca, Gallimard, "folio biografies", Paris, 2010.
L. Bunuel, Mr. Ultimo suspiro, Plaza y janes, Barcelona, 1982.
C. Busette, Obra dramatica de García Lorca, Las Americas, New York, 1971
L.M. Cuitino, García Lorca para principantes, Era Naciente, Buenos Aires, 1999.
G. Edwards, El teatro de F. G. Lorca, Grades, Madrid, 1983.
I. Gibson, Federico García Lorca: A Life, Faber and Faber, London, 1980.
I.M. Gil, "Intr." en Yerma, 1989.
M. Lafranque, F. G. Lorca, Seghers, Paris, 1966.

R. Lima, The Theater of García Lorca, Las Americas, New York, 1963.

Francisco G. Lorca, Federico y su mundo, Alianza, Madrid, 1980.

Martin E., Federico García Lorca: un massianismo hümaniste, Ellipse, Paris, Casariego, Madrid, 1992.

C. Maure, *Federico García Lorca (1898-1936), Imago - Mundi, Madrid, 1998. En espanal e ingles.*

Neruda P., "Federico García Lorca," conferencia incluida en Obras Completas, 1957, s. 1828–32.

A. Soria Olmedo, Federico García Lorca, Edicion Eneida, Madrid, 2000.

A. Otero, Ecrites sur García Lorca, La Part Commune, 2013.

Posada G.M., "Introduction" y "Prologo", La poesia de F.G. Lorca, on Obras Completas, Poesia, 1996.

M. Ramond, La Question de l'Autre dan F. G. Lorca, Eche, Toulouse, 1986.

H. Thomas, The Spanish Civil War, Penguin Books, London, 1986.

Federico García Lorca, profil, (Haz.) Y. E. Canpolat, S. Özpalabıyıklar, YKY, İstanbul, 2007.

Bir çocuk sahibi olmak, bir demet güle sahip olmak gibi bir şey değildir. Onların büyüdüğünü görebilmek için acı çekmek durumundayız. Çocukların damarlarımızdaki kanın yarısını alıp götürdüğü düşüncesindeyim. Fakat bu iyi, sağlıklı ve çok güzel bir şey. Her kadın, dört beş çocuğa yetecek kadar kana sahiptir ve o çocuklara sahip olmadıkça, bu kan zehre dönüşür. Bana olacak olan da bu.

Lorca farklı kültürel kaynakları birbiri içinde ustaca eriten bir yazardır. Yerel ile evrenseli, soyutla somutu bağdaştırır. Sahici bir estetik yaratmayı, bireysel ve toplumsal acı üzerine eşzamanlı eğilmeyi, gerçeklere ulaşabilmek için araçsal akıldan ve bilgiççe zekâ oyunlarından uzak durmayı, derunî olana, yani bilinçdışına da odaklanmayı, sanatçı olarak özellikle şu üç sesi (doğa-ölüm, aşk, sanat) sürekli duyabilmeyi, insani varoluşun "kökenindeki acı"yı araştırmayı ve "imkânsızın" peşinde olmayı kendine temel alan bir eser sahibidir Lorca. Bu eser duyarlı, hassas, heyecan verici, zaman zaman büyüleyici ve gizemli, lirik, kimi zamansa ağıtsal ve hüzünlü, müzikal, sezgisel ve esrarlı bir parlaklığı bulunan ve insan hayatının en derin ve en yüksek anlarının tümünü birkaç satır içinde özetleyebilen niteliklerle donatılmıştır... Lorca'nın *Yerma* adlı oyunu bu niteliklerin bir arada sunulduğu eşsiz bir metin...

8 ₺

AYRINTI • KLASİK
ISBN: 978-605-314-240-9
9 786053 142409